



**Raport z działalności
Muzeum II Wojny Światowej
za rok 2016**



Muzeum II Wojny Światowej

Raport z działalności
Muzeum II Wojny Światowej
za rok 2016

.....
G d a ń s k 2 0 1 7

Spis treści

Jak powstawało Muzeum II Wojny Światowej	6
Najważniejsze wydarzenia 2016 roku	10
Likwidacja i łączenie muzeów	14
Budowa Muzeum	38
Wystawa główna Muzeum	44
Ekspozycje poza wystawą główną	50
Zbiory	54
Działalność naukowa i wydawnicza	70
Działalność edukacyjna	82
Współpraca krajowa i zagraniczna	96
O Muzeum	102



*Prof. dr hab. Paweł Machcewicz,
dyrektor Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.
Fot. Renata Dąbrowska/Agencja Gazeta*

A zatem Muzeum ukończone. Lada moment będzie już mogło przyjąć w swoich murach pierwszych zwiedzających! Stanowi efekt wielu lat wspólnej pracy historyków, architektów, scenografów, inżynierów i ludzi innych profesji, których nie sposób wszystkich wymienić. Sercem Muzeum jest wystawa główna, powstała dzięki ofiarności tysięcy darczyńców, przekazujących nam często najcenniejsze rodzinne pamiątki. Symboliczną wymowę ma także sam gmach Muzeum, którego nowoczesna architektura najwyższej próby wpisuje się w pejzaż Gdańska, bryłą i kolorystyką nawiązując do wież gotyckich, ceglanych kościołów, dominujących nad Głównym i Starym Miastem. Wszystko to w miejscu, gdzie do 1945 r. istniała dzielnica Wiadrownia, zniszczona w trakcie działań wojennych. Teraz Muzeum przewycięża spuściznę wojny i przywraca do życia część miasta, która zniknęła wówczas z powierzchni ziemi.

Muzeum przedstawia opowieść o wojnie, w której właściwe miejsce zostaje przywrócone doświadczeniu Polski i naszej części Europy. Jest ono często słabo znane i rozumiane w dominujących światowych narracjach na temat tego najtragiczniejszego konfliktu w dziejach. W Muzeum II Wojny Światowej pokazujemy, jak brutalny charakter miała niemiecka okupacja Polski i innych krajów na Wschodzie, nieporównywalny z tym, co działo się w Europie Zachodniej. Przypominamy zbrodniczy sojusz dwóch totalitaryzmów – III Rzeszy i Związku Radzieckiego, które wspólnie najechały Polskę, a dopiero potem zwróciły się przeciwko sobie. Opowiadamy też o odmiennym doświadczeniu końca wojny: dla jednych przyniósł on pełne wyzwolenie, dla innych narodów koniec niemieckich zbrodni, ale jednocześnie początek nowego zniewolenia – ze strony Związku Radzieckiego. W naszej części Europy konsekwencje wojny zostały przewyciężone dopiero w 1989 r., wraz z rozpadem bloku wschodniego. W centrum naszej opowieści stawiamy ludność cywilną, która była główną ofiarą wojny, a zarazem jej zbiorowym bohaterem. Chcemy przywrócić pamięć o zwykłych ludziach, walczących o wolność i godność czy po prostu o przetrwanie.

Mamy nadzieję, że Muzeum stanie się ważnym głosem w polskich i światowych dyskusjach o II wojnie światowej i jej skutkach, będzie też pokazywało, do jak strasznych rezultatów prowadzą nienawiść i przemoc. To przestanie nie tylko historyczne, lecz głęboko uniwersalne i ponadczasowe, ponieważ te zjawiska i uczucia towarzyszą nam do dzisiaj, są wokół nas i w nas samych. Ostateczny efekt ocenią zwiedzający, dla których to muzeum powstało.

Paweł Machcewicz
Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej

JAK POWSTAWAŁO MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ

<u>01.09.2009 r.</u> Podpisanie Aktu Erekcyjnego Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku 	<u>24.10.2009 r.</u> Rozstrzygnięcie konkursu na projekt wystawy głównej Muzeum 	<u>12.07.2011 r.</u> Rozpoczęcie prac archeologicznych na terenie budowy Muzeum 	<u>01.09.2012 r.</u> Wmurowanie kamienia węgielnego pod siedzibę Muzeum 	<u>24.10.2014 r.</u> Ukończenie I etapu budowy gmachu Muzeum, części podziemnej budynku 	<u>15.09.2016 r.</u> Otwarcie wystawy dla dzieci „Podróż w czasie” 				
2009	2010	2011	2012	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<u>09.12.2009 r.</u> Podpisanie aktu darowizny działki przekazanej przez Miasto Gdańsk 	<u>01.09.2010 r.</u> Rozstrzygnięcie konkursu na projekt budynku Muzeum 	<u>01.08.2012 r.</u> Rozpoczęcie budowy Muzeum 	<u>05.03.2013 r.</u> Rozstrzygnięcie konkursu na multimedia i filmy na wystawę główną 	<u>10.12.2015 r.</u> Osiągnięcie najwyższego punktu budynku tzw. wiechy 	<u>styczeń 2017 r.</u> Ukończenie budowy i montaż wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej 				



Instalacja kotwi stabilizujących przy ścianach suchego wykopu

08.2013



Pogłębianie wykopu metodą refulacji

10.2013



Prace żelbetowe – budowa ścian, słupów i stropów

03.2015



Wylanie stropu i budowa wieży

08.2015



Czyszczenie i wyrównywanie dna betonowego korka po wypompowaniu wody

08.2014



Wielkogabarytowe eksponaty, w tym amerykański czołg Sherman Firefly, umieszczane na płycie fundamentowej

01.2015



Ukończona wieża Muzeum – przygotowanie do montażu szklanego świetlika i fasady

01.2016



Zakończenie montażu czerwonej okładziny na budynku Muzeum

10.2016

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA 2016 ROKU



5–6 marca

Warsztaty z rękodziela
„Wszystko w Twoich rękach”

16 marca

„Spotkania z historią” – promocja książki Katarzyny Minczykowskiej *Cichociemna. Generał Elżbieta Zawacka „Zo” (1919–2009)*



31 marca - 6 kwietnia

Warsztaty edukacyjne
„Cichociemni – poznaj legendę
Polski Walczącej” w Łąpinie



13 kwietnia

„Spotkania z historią” – promocja książki *Druga wojna światowa w pamięci kulturowej w Polsce i w Niemczech. 70 lat później (1945–2015)*

15 kwietnia

Obwieszczenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotra Glińskiego o zamiarze połączenia Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 i powstania nowej instytucji o nazwie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939



17 kwietnia

Inscenizacja historyczna „Akcja »Burza«” w skansenie w Olsztynku

18 kwietnia

Spotkanie dyrektora Muzeum II Wojny Światowej z ministrem kultury w sprawie połączenia instytucji

19 kwietnia

Oświadczenie członków Kolegium Programowego odnoszące się do Obwieszczenia MKiDN, wyrażające niezrozumienie i sprzeciw wobec decyzji ministerstwa

5 maja

Decyzja ministra kultury Piotra Glińskiego o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej oraz Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 pod nazwą Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

11 maja

Pismo dyrektora Muzeum do przewodniczącego Rady ds. Muzeów zawierające stanowisko odnośnie do konieczności zaopiniowania przez Radę połączenia instytucji



18 maja

Muzeum otrzymało wyróżnienie w konkursie Pomorska Nagroda Muzealna w kategorii Edukacja

19 maja

„Spotkania z historią” – promocja książki Kazimierza Kummera *Opowiadania i słuchowiska. Klatka*



21 maja

Europejska Noc Muzeów na Westerplatte



23 maja

Muzeum wyróżnione w konkursie Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla 2015 w kategorii Edukacja za warsztaty „Sekrety Enigmy”

25 maja

Uchwała Rady Oświęcimskiej przy Premierze RP dotycząca Muzeum II Wojny Światowej



6 czerwca

Muzeum wydało serię komiksów historycznych



16 czerwca

„Spotkania z historią” – promocja książki *Sprawiedliwość, zemsta i rewolucja. Rozliczenia z wojną i okupacją w Europie Środkowo-Wschodniej*, pod redakcją Andrzeja Paczkowskiego



17 czerwca

Posiedzenie Rady Powierniczej zakończone wystosowaniem apelu do MKiDN o rozważenie możliwości przekształcenia Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 w oddział Muzeum II Wojny Światowej

24–26 czerwca

XIV Rajd Pieszy Szlakiem Żołnierzy 5 Wileńskiej Brygady AK mjr. „Łupaszk” zorganizowany wspólnie z Oddziałem IPN w Gdańsku i Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych



29 czerwca

Posiedzenie Kolegium Programowego zakończone podjęciem uchwały zgodnej ze stanowiskiem Rady Powierniczej, brak zgody na zmianę wystawy i połączenie Muzeum z inną instytucją



29 czerwca

Konferencja prasowa w budynku Muzeum z udziałem członków Kolegium Programowego, prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, dyrektora Muzeum oraz darczyńców



29 czerwca

Wydanie *Katalogu wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej* w polskiej i angielskiej wersji językowej

14 lipca

Ujawnienie treści recenzji wystawy głównej Muzeum, zleconych przez ministra kultury, autorstwa dr. hab. Piotra Niwińskiego, prof. Jana Żaryna oraz red. Piotra Semki

5 sierpnia

Oświadczenie Kolegium Programowego na temat recenzji i wyrażenie opinii, że błędem byłoby podejmowanie na ich podstawie jakichkolwiek kroków wobec Muzeum

11 sierpnia

Obóz „Historia w terenie” w Piaskach na Mierzei Wiślanej, zorganizowany wspólnie ze Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej

13 sierpnia

Wspólny list poparcia Muzeum wystosowany przez prof. Andrzeja Nowaka i prof. Timothy’ego Snydera



2 września

Wizyta rodzin Westerplatczyków na budowie Muzeum

6 września

Zarządzenia MKiDN w sprawie połączenia Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 oraz utworzenia państwowej instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, i ustanowienia pełnomocnika do przeprowadzenia czynności związanych z połączeniem obu instytucji

7 września

Wezwanie ministra kultury przez dyrektora Muzeum II Wojny Światowej do usunięcia naruszenia przepisów ustawy o muzeach w związku z wydanymi zarządzeniami



15 września

Ukończenie wystawy „Podróż w czasie”, przeznaczonej dla dzieci poniżej 12 lat

21 września

Złożenie przez Muzeum skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie na zarządzenie MKiDN w sprawie połączenia muzeów

23 września

Zarządzenie MKiDN przesuwające datę połączenia Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 na 1 lutego 2017 r.



5–7 października

Spotkanie w Gdańsku partnerów współpracujących przy projekcie Liberation Route Europe



7 października

Budynek Muzeum otrzymał nagrodę „Skrzydła Trójmiasta” w kategorii „Bryła Trójmiasta”



16 października

Uczestnicy obchodów 30. rocznicy powstania Trybunału Konstytucyjnego zwiedzili Muzeum II Wojny Światowej



19 października

Lekcja historii dla uczniów na cmentarzach bohaterów – podsumowanie Roku Cichociemnych

19 października

Promocja książki Franza Neumanna *Behemot. Narodowy socjalizm: ustrój i funkcjonowanie 1933–1944*, w tłumaczeniu Jerzego Giebuttowskiego

20 października

Skarga rzecznika praw obywatelskich Adama Bodnara do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na zarządzenie ministra kultury o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

16 listopada

Postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie o wstrzymaniu połączenia muzeów do czasu rozpoznania skargi Muzeum II Wojny Światowej.



18 listopada

Performance Fernanda Bravo „Zatonięcie Europy. Rzecz o utraconych ojczyznach i ludzkich tragediach” przed siedzibą Muzeum



19–20 listopada

Edukacyjne spotkanie z cyklu „Historia na planszy”, pt. „Na Berlin”, na Targach Gra i Zabawa



16 grudnia

Posiedzenie Rady Powierniczej

LIKWIDACJA I ŁĄCZENIE MUZEÓW

Sytuacja Muzeum po decyzji ministra kultury i dziedzictwa narodowego o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

15 kwietnia minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński ogłosił zamiar połączenia dwóch instytucji kultury: Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku oraz Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Obwieszczenie ogłoszone w Biuletynie Informacji Publicznej zapowiadało, że: „W wyniku połączenia zostanie utworzona nowa państwowa instytucja kultury: Muzeum Westerplatte i Wojny 1939”. Dyrekcja Muzeum II Wojny Światowej nie została poinformowana o tym zamiarze i dowiedziała się o nim ze strony internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego już po opublikowaniu obwieszczenia ministra. O planach tych nie była także informowana Rada Powiernicza Muzeum. Połączenie muzeów prowadziłoby do likwidacji dotychczasowego Muzeum II Wojny Światowej i powołania nowej instytucji kultury.

18 kwietnia w Warszawie odbyło się spotkanie ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dyrektorem Muzeum prof. Pawłem Machcewiczem na temat przyszłości Muzeum II Wojny Światowej. Minister Piotr Gliński zaznaczył, że nie podjął jeszcze żadnych decyzji odnośnie do przyszłości Muzeum II Wojny Światowej. Podkreślił, że możliwość połączenia z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 jest przez niego rozważana, ale nie została przesądzona.

Na tym spotkaniu minister kultury wyraził oczekiwanie, że wystawa Muzeum II Wojny Światowej będzie przedstawiała polskie doświadczenie historyczne i polską perspektywę wojny, przywołując jednocześnie głosy krytyczne wobec koncepcji Muzeum, zgłaszane w przeszłości, a także przedstawione w czterech recenzjach wystawy Muzeum II Wojny Światowej, przygotowanych na zlecenie Ministerstwa Kultury. Prof. Piotr Gliński zadeklarował przekazanie tych recenzji do wiadomości Muzeum II Wojny Światowej, zgodziwszy się, że opinia publiczna ma prawo je znać.

W odpowiedzi dyrektor Muzeum II Wojny Światowej prof. Paweł Machcewicz wyjaśnił, że od samego początku głównym celem Muzeum było wpisanie polskiego doświadczenia historycznego w szerszy kontekst europejski i światowy, ponieważ to najlepszy sposób zaznajamiania światowej opinii ze specyfiką polskiej historii. Przedstawił ministrowi główne założenia wystawy, informując m.in., że bardzo ważną jej część stanowi opowieść o Westerplatte, Pomorzu i wojnie 1939 r. Wykazał też, że zarzut, iż wystawa nie pokazuje zbrodni na Polakach na Wołyniu, nie odpowiada rzeczywistości. Muzeum II Wojny będzie pierwszą placówką w Polsce i na świecie, w której cały dział wystawy zostanie poświęcony zbrodniom ukraińskim dokonanym na Polakach na Wołyniu i w Galicji.

Minister kultury stwierdził, że jeżeli rzeczywiście taki byłby kształt wystawy Muzeum, stwarza to dobrą płaszczyznę do dalszych dyskusji.

18 kwietnia na konferencji prasowej prezydent Gdańska Paweł Adamowicz zaapelował do ministra kultury o zmianę decyzji w sprawie Muzeum. Powołał się na uchwałę Rady Miasta i akt notarialny, na mocy którego Gdańsk przekazał w darowiżnie grunt wyłącznie pod budowę Muzeum II Wojny Światowej. Paweł Adamowicz podkreślił, że wskutek tej decyzji zostanie zaprzepaszczony dorobek powstającej przez lata instytucji, której przeznaczeniem było mówić o wojnie z globalnej, a nie tylko z polskiej perspektywy. „Miasto Gdańsk uchwałą Rady Miasta przeznaczyło ten grunt w formie darowizny tylko na cel o nazwie: Muzeum II Wojny Światowej. Nie na żaden inny cel, taki jak Muzeum Pola Bitwy Westerplatte czy Muzeum Wojny Obronnej 1939 roku. (...) W Gdańsku, gdzie rozpoczęła się najtragiczniejsza z wojen światowych. I w Gdańsku chcemy sobie i światu opowiedzieć o tej wojnie z perspektywy nie tylko Polaków, ale też innych narodów, które doznały okrucieństwa tego konfliktu”.

18 kwietnia na decyzję ministra kultury żywo zareagowała społeczność internautów na Facebooku. Założono profil „NIE dla likwidacji Muzeum II Wojny Światowej”, na którym na bieżąco podawane są i komentowane informacje dotyczące sytuacji Muzeum. Strona ma prawie 3 tys. polubień i jest aktywnie prowadzona od momentu powstania. Społeczność profilowa zaangażowała się m.in. w opracowanie wniosków o interwencję w sprawie Muzeum do rzecznika praw obywatelskich.

19 kwietnia członkowie Kolegium Programowego Muzeum wystosowali oświadczenie odnoszące się do decyzji ministra kultury i dziedzictwa narodowego o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Kolegium wyraziło uznanie dla obecnej działalności Muzeum i przekonanie, że instytucja ta „spotka się z żywym zainteresowaniem zwiedzających z Polski i zagranicy”. Jednocześnie członkowie Kolegium zauważyli: „Nie rozumiemy ani zamiaru połączenia

Muzeum II Wojny Światowej z – faktycznie nieistniejącym – Muzeum Westerplatte, ani ograniczenia zakresu tematycznego wystawy do 1939 r. Wojna w Polsce trwała nie cztery miesiące, lecz niemal sześć lat”. List podpisali: prof. Norman Davies (Oksford), prof. Timothy Snyder (New Haven), prof. Élie Barnavi (Tel Awiw), prof. Jerzy W. Borejsza (Warszawa), prof. Włodzimierz Borodziej (Warszawa), prof. Andrzej Chwalba (Kraków), prof. Ulrich Herbert (Fryburg Bryzgowijski), prof. Pavel Polian (Moskwa), prof. Krzysztof Pomian (Warszawa/Bruksela), prof. Henry Rousso (Paryż), prof. Tomasz Szarota (Warszawa), prof. Anna Wolff-Powęska (Poznań).

5 maja ukazała się kolejna decyzja ministra kultury prof. Piotra Glińskiego o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej oraz Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, pod nazwą Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Decyzja ta została opublikowana dzień później, w drugim obwieszczeniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego „o zamiarze i przyczynach połączenia państwowych instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku oraz Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, zastępując tym samym Obwieszczenie z 15 kwietnia br. oraz przedłużając do 5 sierpnia br. termin przygotowania statutu i szczegółowego programu działalności nowej placówki muzealnej noszącej nazwę Muzeum II Wojny Światowej”.

6 maja dyrektor Muzeum II Wojny Światowej prof. Paweł Machcewicz wystosował oficjalną informację odnośnie do decyzji ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego z 5 maja 2016 r. Zauważył: „Nowa placówka nosić ma nazwę Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, będzie jednak z formalnego punktu widzenia zupełnie nową instytucją, a jej statut i szczegółowy program działalności zostaną dopiero opracowane. Pociągnie to za sobą także automatyczne odwołanie dotychczasowej dyrekcji, a w efekcie otworzy możliwość zmiany całej dotychczasowej koncepcji Muzeum, a zwłaszcza przebudowy jego wystawy głównej”. Dyrektor Paweł Machcewicz podkreślił, że kształt wystawy głównej Muzeum spełnia wszystkie wymagania, które wymienił minister kultury. Jednocześnie powołał się na art. 5a Ustawy o muzeach, stanowiący, że warunkiem połączenia Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 jest pozytywne zaopiniowanie decyzji ministra kultury przez Radę ds. Muzeów. Wyraził obawę, czy „zapowiedziane przez Pana Ministra zmiany organizacyjne nie spowodują sparaliżowania procesu produkcji i instalacji wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej, który jest już obecnie bardzo zaawansowany”. Dyrektor przypomniał również o obietnicy ministra kultury dotyczącej upublicznienia czterech recenzji wystawy głównej Muzeum zamówionych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zapowiedział, że jeżeli recenzenci się ujawnią, to proponuje im merytoryczną debatę z historykami Muzeum II Wojny Światowej i członkami jego Kolegium Programowego.

9 maja w odpowiedzi na swoją ocenę sytuacji dyrektor Muzeum prof. Paweł Machcewicz otrzymał list od dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Jacka Milera informujący, że procedura połączenia instytucji odbywa się na podstawie art. 18 i 19 Ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 r. oraz na podstawie aktu wydanego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Dyrektor Miler zaznaczył, że proces połączenia muzeów nie wymaga pozytywnej opinii Rady ds. Muzeów wydanej na mocy art. 5a Ustawy o muzeach z 21 listopada 1996 r., który dotyczy jedynie przypadku łączenia muzeum z inną niż muzeum instytucją kultury.

11 maja po wymianie korespondencji z przewodniczącym Rady ds. Muzeów dr. hab. Michałem F. Woźniakiem, dotyczącej konieczności zaopiniowania przez Radę połączenia instytucji, dyrektor Muzeum prof. Paweł Machcewicz zwrócił się do przewodniczącego z prośbą o negatywne zaopiniowanie planowanego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego połączenia obydwu muzeów. Powołując się na brak przesłanek merytorycznych, które uzasadniałyby łączenie Muzeum z nowo powołaną instytucją, przebudowę wystawy głównej, zmianę dotychczasowej koncepcji Muzeum, przeprowadzanie przekształceń instytucjonalnych w momencie kończenia prac na budowie i nad wystawą oraz zagrożenie rozpadem kolekcji eksponatów.

17 czerwca odbyło się posiedzenie Rady Powierniczej Muzeum, która po przeanalizowaniu sprawozdania na temat stanu zaawansowania prac budowlanych i wystawienniczych uznała, że na tym etapie inwestycji – w końcowej fazie prac budowlanych, a także w trakcie produkcji i montażu wystawy głównej – połączenie obu instytucji spowoduje trudny do wyobrażenia chaos organizacyjny i sparaliżuje działalność Muzeum.

Decyzja o połączeniu instytucji oznaczałaby konieczność przeprowadzenia pełnej inwentaryzacji na dzień zakończenia działalności i zamknięcia ksiąg rachunkowych, sporządzenia sprawozdania finansowego obejmującego bilans, rachunek zysków i strat oraz informacji dodatkowej, łącznie z uzyskaniem opinii biegłego rewidenta. Inwentaryzacja dokumentacji, majątku, w tym 39 tys. eksponatów oraz 20-tysięcznego księgozbioru trwałaby wiele miesięcy. Muzeum miałoby także obowiązek przeprowadzenia inwentaryzacji majątku na terenie budowy gmachu muzealnego. Doprowadziłoby to do paraliżu inwestycji budowlanej przez wstrzymanie prac, co skutkowałoby przestojami w realizacji kontraktów, za które wykonawcy będą mogli się domagać kar umownych od Skarbu Państwa. Rada zauważyła, że nawet przy zachowaniu dotychczasowej nazwy faktyczna likwidacja Muzeum II Wojny Światowej w dotychczasowym kształcie wywoła kryzys zaufania społeczeństwa (m.in. wśród

darczyńców, którzy przekazywali Muzeum najcenniejsze pamiątki rodzinne) do państwowych instytucji kultury. Biorąc pod uwagę wszystkie przesłanki, członkowie Rady wystosowali apel do ministra kultury i dziedzictwa narodowego o rozważenie innego trybu połączenia obu instytucji, a mianowicie przekształcenie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku w oddział Muzeum II Wojny Światowej.

27 czerwca Rada ds. Muzeów podjęła uchwałę, w której wyraziła zdanie, że zgodnie z art. 5a ustawy o muzeach – Rada powinna przedstawiać Ministerstwu Kultury opinie w kwestii łączenia muzeów. Rada podkreśliła, że decyzje tak ważne dla polskiego muzealnictwa winny być podejmowane po zasięgnięciu jej opinii.

29 czerwca na posiedzeniu Kolegium Programowego Muzeum podjęto uchwałę zgodną ze stanowiskiem Rady Powierniczej, wyrażającą brak zgody na zmianę wystawy i łączenie Muzeum z inną instytucją oraz proponującą przekształcenie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 w filię Muzeum II Wojny Światowej. Kolegium wysoko oceniło pracę dyirekcji i zespołu Muzeum oraz poziom merytoryczny wystawy.

Po posiedzeniu odbyła się konferencja prasowa z udziałem członków Kolegium, prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, dyrektora Muzeum prof. Pawła Machcewicza i darczyńców. Uczestnicy konferencji mieli okazję zobaczyć m.in. wybrane eksponaty podarowane Muzeum przez zaproszonych darczyńców. Prezydent Paweł Adamowicz oznajmił, że w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej wystąpił do ministra kultury i dziedzictwa narodowego z prośbą o ujawnienie nazwisk recenzentów wystawy głównej oraz treści recenzji, które zostały zlecone przez ministerstwo. Wyraził również poparcie dla propozycji przekształcenia Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 w oddział Muzeum II Wojny Światowej.

29 czerwca Muzeum udostępniło opinii publicznej *Katalog wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej*, wydany w polskiej i angielskiej wersji językowej. Katalog oprócz prezentacji eksponatów zawiera komentarze historyczne i jest zwięzłym kompendium wiedzy o II wojnie światowej. Przywołując słowa dyrektora Muzeum prof. Pawła Machcewicza: „Wystawa już teraz budzi żywe zainteresowanie. Zdecydowaliśmy się na udostępnienie jej katalogu opinii publicznej jeszcze przed otwarciem Muzeum II Wojny Światowej, aby toczące się dyskusje miały rzeczowy charakter i odnosiły się do rzeczywistego kształtu wystawy”.

6 lipca Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na wniosek prezydenta miasta Gdańska Pawła Adamowicza, złożony w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej, udostępniło trzy recenzje wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej.

14 lipca Muzeum II Wojny Światowej podało do publicznej wiadomości recenzje wystawy głównej zamówione przez Ministerstwo Kultury. Pisemną ocenę wystawy przygotowali dr hab. Piotr Niwiński, red. Piotr Semka i prof. dr hab. Jan Żaryn. Z ujawnionych recenzji wynika, że zostały one sporządzone jedynie na podstawie streszczenia wystawy pt. „Program funkcjonalno-użytkowy wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej”. Jest to 75-stronicowe omówienie głównych sekcji wystawy, uzupełnione fotografiami wybranych eksponatów. Na początku tego opracowania zaznaczono, że „programu funkcjonalno-merytorycznego wystawy nie da się w pełni przedstawić bez odpowiedniej dokumentacji technicznej”, którą przedłożono Ministerstwu Kultury, a z którą recenzenci się nie zapoznali.

W odpowiedzi na recenzje dyirekcja Muzeum zwróciła uwagę, że większość zarzutów o braku na wystawie różnych wątków jest niezgodna z rzeczywistością, ponieważ są one na niej obecne, recenzenci jednak nie byli w stanie ich znaleźć, nie korzystając z całości materiału przekazanego przez Muzeum. Ponadto recenzenci zarzucili Muzeum brak różnych elementów, w rzeczywistości zamieszczonych w skrótowym dokumencie, z którego niewystarczająco uważnie korzystali.

Dyrekcja Muzeum zaapelowała, by dyskusja tocząca się wokół Muzeum II Wojny Światowej była jak najbardziej przejrzysta dla opinii publicznej i by istniała możliwość oceny argumentów obu stron sporu. W związku z tym zaproponowano recenzentom wzięcie udziału w debacie publicznej z twórcami Muzeum.

5 sierpnia Kolegium Programowe Muzeum wydało oświadczenie na temat recenzji, w którym stwierdzono, że błędem byłoby podejmowanie przez Ministerstwo Kultury na ich podstawie jakichkolwiek decyzji. Członkowie Kolegium zauważyli: „Autorzy recenzji przedstawiają swoje metafizyczne opinie na temat istoty wojny. Spory w takich kwestiach są naturalne. Najważniejszy jest głos tych, którzy sami wojny doświadczyli, a wystawa daje im możliwość wypowiedzenia się. Jako historycy jesteśmy zaszczytzeni, że tak wielu Polaków przekazało Muzeum swoje rodzinne pamiątki, co sprawia, że historia wojny staje się obszarem zbiorowego doświadczenia, dyskusji i pamięci”.

29 sierpnia dr hab. Piotr Niwiński, red. Piotr Semka i prof. dr hab. Jan Żaryn, autorzy recenzji wystawy głównej Muzeum, wydali oświadczenie, w którym odrzucili zaproszenie do publicznej debaty. Zaproszenie takie wystosował dyrektor Muzeum II Wojny Światowej prof. dr hab. Paweł Machcewicz, a następnie prezydent Gdańska Paweł Adamowicz. Pierwotnie dyrekcja Muzeum liczyła na to, że podobną dyskusję zorganizuje minister kultury i dziedzictwa narodowego, który jednak, wbrew początkowym zapowiedziom, nie podjął tej inicjatywy.

6 września minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński wydał dwa zarządzenia określające dalszą sytuację Muzeum. Na podstawie Zarządzenia nr 53 w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do przeprowadzenia czynności związanych z połączeniem państwowych instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku i Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, oraz utworzeniem państwowej instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, powołano pełnomocnika, który będzie podejmować czynności niezbędne, by przygotować i przeprowadzić połączenie obu instytucji. Do jego zadań należy nadzorowanie i koordynowanie procesu sporządzania bilansów oraz protokołów zdawczo-odbiorczych muzeów, przejęcia przez Muzeum zarówno dokumentacji będącej w posiadaniu obydwu instytucji, jak i mienia oraz praw i obowiązków dotyczących zbiorów obu muzeów, a także realizacji zobowiązań pracodawców wobec pracowników i współpracy z dyrektorami łączonych instytucji. Stanowisko to powierzono dr. hab. Zbigniewowi Wawrowi, byłemu dyrektorowi Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Z Zarządzenia nr 54 w sprawie połączenia państwowych instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku i Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 oraz utworzenia państwowej instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku wynikało, że z dniem 1 grudnia 2016 r. nastąpi połączenie obydwu jednostek, a Muzeum zostanie nadany nowy statut w trybie określonym w Ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 r. i Ustawie o muzeach z 21 listopada 1996 r. (Dz.U. 2012, poz. 987, z późn. zmianami). W znaczący sposób zawężono przedmiot działania Muzeum, określony w § 4 pkt. 2 Zarządzenia nr 54 jako:

„gromadzenie zbiorów i upowszechnianie wiedzy z zakresu dziejów Wojny Obronnej Polski w 1939 r. jako początku światowego konfliktu – II wojny światowej, tradycji wojskowych i patriotycznych oraz historii i dorobku Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej, ze szczególnym uwzględnieniem:

- losów Wojskowej Składnicy Tranzytowej od początku jej powstania do końca XX w., w tym jej bohaterskiej obrony we wrześniu 1939 r.,
- oporu Żołnierza Polskiego przeciwko agresorom: III Rzeszy i jej sprzymierzeńcom oraz Związkowi Socjalistycznych Republik Sowieckich”.

7 września dyrektor Muzeum II Wojny Światowej wezwał ministra kultury i dziedzictwa narodowego do usunięcia naruszenia prawa. W ocenie Muzeum zarządzenie ministra z 6 września 2016 r. w sprawie połączenia państwowych instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku i Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, oraz utworzenia państwowej instytucji kultury – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa, w szczególności art. 5a ust. 1 i 2 Ustawy o muzeach. Zgodnie z tymi przepisami Muzeum może być łączone z innymi instytucjami kultury działającymi na podstawie przepisów o organizowaniu działalności kulturalnej, jeżeli połączenie nie spowoduje uszczerbku w wykonywaniu dotychczasowych zadań, a połączenie może nastąpić tylko po pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę ds. Muzeów.

Ministerstwo już wcześniej zapowiedziało, że nie wystąpi o opinię Rady ds. Muzeów odnośnie do planowanego połączenia, tym samym naruszając ust. 2 art. 5a Ustawy o muzeach. Jednocześnie w uzasadnieniu wezwania Muzeum przytoczyło szeroką argumentację, którą przedstawiano ministrowi już od momentu ukazania się obwieszczenia o zamiarze połączenia Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, a dotyczącą uszczerbku podczas planowanego procesu łączenia instytucji dla wykonywania dotychczasowych zadań Muzeum II Wojny Światowej, m.in. przez zagrożenie integralności zgromadzonych zbiorów oraz gotowej już wystawy głównej, nad którą zespół muzeum pracował przez osiem ostatnich lat.

Wskazano również, że efekt w postaci oszczędności dla Skarbu Państwa, który wedle treści obwieszczenia ministra planowano osiągnąć w drodze połączenia, nie zostałby uzyskany. Przeciwnie, połączenie obu instytucji, w szczególności tuż przed zakończeniem robót budowlanych na terenie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, doprowadziłoby do nieuzasadnionych istotnych wydatków ze strony Skarbu Państwa, związanych z likwidacją Muzeum i koniecznością inwentaryzacji robót, która generowałaby też kolejne koszty z powodu potencjalnego wstrzymania prac na bliżej nieokreślony okres i opóźnienie w realizacji inwestycji.

21 września Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku złożyło skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie na zarządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego z 6 września 2016 r. w sprawie połączenia muzeów. Skarżący zarzucał ministrowi naruszenie przepisów prawa, a mianowicie art. 5a ust. 1 i 2 Ustawy o muzeach, przejawiające się niewystąpieniem ministra do Rady ds. Muzeów o pozytywne zaopiniowanie połączenia instytucji.

Muzeum złożyło wniosek o zawieszenie wykonalności ww. zarządzenia do czasu rozstrzygnięcia skargi przez Wojewódzki Sąd Administracyjny. Powodem złożenia takiego wniosku był fakt, że wraz z nadejściem 1 grudnia 2016 r. zarządzenie mogło wywołać nieodwracalne skutki finansowe, prawne i organizacyjne. Decyzja ministra będzie niosła negatywne konsekwencje dla realizowanej inwestycji budowy Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Skarbu Państwa i samego Muzeum jako instytucji. Może także doprowadzić do rozpadu kolekcji eksponatów zebranych przez Muzeum, wielu darczyńców bowiem zapowiedziało wycofanie pamiątek, także tych, które mają stanowić część wystawy głównej. Powodem ich decyzji będzie realizacja planów połączenia muzeów, a więc formalna likwidacja Muzeum w jego dotychczasowym kształcie. Zagroziłoby to integralności wystawy głównej oraz pozbawiłoby publiczność możliwości zapoznawania się z unikatowymi obiektami o ogromnej wartości historycznej.

23 września minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński ogłosił nowe zarządzenie, przesuwające datę połączenia Muzeum II Wojny Światowej i Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 na 1 lutego 2017 r.

W komunikacie zamieszczonym na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego stwierdzono, że decyzja ministra „jest wyjściem naprzeciw postulatom oraz jednoznacznym, sformułowanym publicznie deklaracjom kierownictwa Muzeum II Wojny Światowej, zgodnie z którymi takie przesunięcie terminu połączenia placówek jest konieczne, aby umożliwić dokończenie budowy Muzeum oraz zakończenie prac nad organizacją ekspozycji”.

Dzień wcześniej dyrektor Muzeum wystosował do ministra kultury pismo z informacjami na temat strat finansowych, jakie przyniosłoby połączenie muzeów od 1 grudnia 2016 r. Oznaczałoby to konieczność zatrzymania budowy i produkcji wystawy na okres co najmniej jednego miesiąca w celu przeprowadzenia inwentaryzacji majątku Muzeum II Wojny Światowej, wymaganego przez ustawę o rachunkowości w wypadku likwidowania i łączenia instytucji. Dyrektor Muzeum przekazał także ministrowi kultury pisma od wykonawców prac budowlanych i wystawy z szacowanymi kosztami takiej inwentaryzacji. Przerwanie budowy skutkowałoby również niemożnością wydatkowania kilkunastu milionów złotych przewidzianych na dokończenie prac budowlanych i produkcji wystawy w 2016 r. Kwoty te musiałyby zostać zwrócone do budżetu państwa, w związku z czym zagrożone byłoby ukończenie budowy i otwarcie Muzeum II Wojny Światowej w 2017 r.

20 października rzecznik praw obywatelskich Adam Bodnar wniósł do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie skargę na zarządzenie ministra kultury z 6 września 2016 r. o połączeniu Muzeum II Wojny Światowej z nowo utworzonym Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Rzecznik wskazał na naruszenie przez ministra kultury następujących aktów prawnych:

1. Ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 r.
2. Ustawy o finansach publicznych z 29 sierpnia 2009 r.
3. Ustawy o muzeach z 21 listopada 1996 r.
4. Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 9 maja 2008 r. w sprawie zakresu działania Rady do spraw Muzeów
5. Ustawy Prawo budowlane z 7 lipca 1994 r.

Decyzja ministra kultury narusza również postanowienia Konstytucji RP, w tym:

1. Wynikające z Preambuli zasady dialogu społecznego oraz pomocniczości, gwarantujące prawa obywateli i ich wspólnot.
2. Zasadę zaufania obywateli do państwa i prawa (art. 2).
3. Prawo własności i prawa majątkowe władz samorządowych (art. 165).
4. Wolność korzystania z dóbr kultury (art. 6 i 73).

W uzasadnieniu skargi rzecznik praw obywatelskich wskazał między innymi, że Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 „zostało utworzone dla pozoru. Rzeczywistym celem wydania tego zarządzenia było doprowadzenie do likwidacji funkcjonującego od ośmiu lat Muzeum II Wojny Światowej i całkowita zmiana profilu powstałej w ten sposób instytucji muzealnej”. Zdaniem rzecznika podana przez ministra kultury przyczyna połączenia instytucji jest nieprawdziwa. Optymalne wykorzystanie potencjałów obu placówek, na co powołuje się minister, nie mogłoby nastąpić, gdyż w chwili wydania obwieszczenia „placówka muzealna pod nazwą Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 nie dysponowała żadnym potencjałem, który mógłby zostać optymalnie wykorzystany”. W przekonaniu rzecznika tego rodzaju działania podważają zaufanie obywateli do państwa i prawa, a tym samym naruszają art. 2 Konstytucji RP.

Rzecznik zauważył, że proces łączenia muzeów pociągnął za sobą nieuzasadnione wydatki Skarbu Państwa, co stanowiło naruszenie ustawy o finansach publicznych. Zwrócił również uwagę na ryzy-

ko cofnięcia przez Gminę Miasta Gdańsk darowizny nieruchomości, na której wybudowany został gmach muzeum, co może wywołać dalsze negatywne konsekwencje dla Skarbu Państwa.

Rzecznik praw obywatelskich wskazał następnie, że utworzenie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 koliduje z działalnością istniejącego już Muzeum Historycznego Miasta Gdańska, którego jednym z oddziałów jest Wartownia nr 1 na Westerplatte. Zdaniem rzecznika może to stanowić pozbawioną podstaw prawnych ingerencję w sferę praw własnościowych samorządu terytorialnego, ponieważ Muzeum Historyczne Miasta Gdańska jest instytucją samorządową. Tym samym decyzja ministra kultury stoi w sprzeczności z art. 165 ust. 1 Konstytucji RP, gwarantującym nienaruszalność własności władz samorządowych.

Rzecznik praw obywatelskich wykazał również, że minister kultury nie skonsultował treści zarządzenia o połączeniu obu gdańskich placówek z Radą ds. Muzeów, mimo iż taki obowiązek nakłada na niego Ustawa o muzeach i rozporządzenie z 9 maja 2008 r. dotyczące zakresu działania Rady ds. Muzeów, sposobu powoływania jej członków oraz przewodniczącego.

Ponadto dowodził, że zarządzenie ministra kultury narusza także art. 6 oraz art. 73 Konstytucji RP, które nakładają na organa władzy publicznej obowiązek „tworzenia warunków do upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”, wszystkim obywatelom zapewniają zaś „wolność korzystania z dóbr kultury”. Zdaniem rzecznika zapowiedziane przez wielu darczyńców wycofanie przekazanych do Muzeum II Wojny Światowej najcenniejszych pamiątek rodzinnych w sytuacji, gdyby doszło do połączenia, skutkować będzieubożeniem dziedzictwa narodowego, a tym samym ograniczać dostęp do dóbr kultury.

O złożeniu skargi na zarządzenie ministra kultury w sprawie połączenia muzeów zdecydowała skala naruszeń prawa i około tysiąca wniosków od osób prywatnych z prośbą o interwencję, które wpłynęły do rzecznika praw obywatelskich.

16 listopada decyzją Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie wstrzymano wykonanie zarządzenia ministra kultury i dziedzictwa narodowego z 6 września 2016 r. w sprawie połączenia Muzeum II Wojny Światowej z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. W uzasadnieniu postanowienia sąd stwierdził, że wykonanie wydanego przez ministra aktu groziło zarówno wyrządzeniem jednostce znacznej szkody, jak i spowodowaniem trudnych do odwrócenia skutków prawnych. Ponadto WSA wskazał, że wykonanie zarządzenia ministra oznaczałoby utratę przez dotychczasowe Muzeum II Wojny Światowej bytu prawnego, co niewątpliwie jest skutkiem trudnym do odwrócenia i wysoce

szkodliwym. Sąd zauważył, że trudne do odwrócenia skutki, przemawiające za wstrzymaniem wykonania zarządzenia, wynikają z samej treści aktu wydanego przez ministra. Poza wspomnianym pozbawieniem dotychczasowej placówki bytu prawnego chodzi tu o przejście pracowników do innego zakładu pracy w związku z połączeniem muzeów w trybie regulowanym przepisami, tj. art. 23(1) Kodeksu pracy. Jak podniósł Sąd, istotne znaczenie ma to, że Muzeum jest obecnie na etapie instalowania wystawy głównej. Powyższe powoduje, że połączenie muzeów, immanentnie związane z koniecznością przeprowadzenia inwentaryzacji, doprowadziłoby do wstrzymania robót, skutkowałoby zatem olbrzymimi stratami finansowymi wynikającymi z przestoju robót i samej inwentaryzacji.

29 listopada Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wniosło zażalenie na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w sprawie wstrzymania wykonania zarządzenia dotyczącego połączenia muzeów.

1 grudnia postanowieniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie dopuszczono Gminę Miasta Gdańska, po stronie Muzeum, do udziału w postępowaniu sądowym dotyczącym zarządzenia ministra kultury w sprawie połączenia muzeów.

16 grudnia na posiedzeniu Rady Powierniczej Muzeum przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zakomunikował, że minister nie zamierza respektować postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, uważając je za nieprawomocne.

Listy poparcia i protesty przeciwko likwidacji Muzeum

Od połowy kwietnia 2016 r. do ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego sływały listy w sprawie Muzeum i planów połączenia go z Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Wiele instytucji i osób z całego świata zaangażowało się w poparcie Muzeum II Wojny Światowej i sprzeciw wobec likwidacji instytucji.

18 kwietnia 2016 r. wielu wybitnych ludzi nauki z Polski i zagranicy wyraziło protest przeciwko rozwiązaniu Muzeum:

„Protestujemy przeciw likwidacji Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Muzeum, dzięki entuzjazmowi, pracowitości i fachowej wiedzy jego pracowników z Pawłem Machcewiczem na czele, miało wszelkie dane, aby stać się, jak Muzeum Historii Żydów Polskich czy przyszłe Muzeum Historii Polski, placówką o znaczeniu międzynarodowym, tworzącą platformę dialogu między współczesnymi odbiorcami. W sposób atrakcyjny, a zarazem prawdziwy i rzetelny miało ukazywać dzieje największego konfliktu zbrojnego XX wieku i rolę w nim Polski. Uznanie budzą zarówno plany architektoniczne i wystawiennicze muzeum, jak i jego aktywność wydawnicza. Trudno nam uniknąć wrażenia, że decyzja o likwidacji wpisuje się w logikę walki politycznej polegającej na niszczeniu instytucji powołanych do życia przez poprzedni rząd, zupełnie niezależnie od ich wartości merytorycznych. Jako historykom, humanistom i muzealnikom trudno nam jest akceptować akt wandalizmu bezmyślnie dokonywany na naszej kulturze”.

List protestacyjny podpisali:

dr Jan Claas Behrends (Centre for Contemporary History, Potsdam/Humboldt Universität zu Berlin), prof. dr hab. Włodzimierz Borodziej (IH UW), dr hab. Błażej Brzostek (IH UW), prof. dr hab. Wiesław Caban (Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach), prof. dr hab. Andrzej Chojnowski (IH UW), prof. dr hab. Antoni Dudek (UKSW), dr Gregor Feindt (Uniwersytet w Bremie), doc. Dr Jiří Friedl (Instytut Historii Akademii Nauk Republiki Czeskiej), prof. dr hab. Andrzej Friszke (ISP PAN), dr hab. Marek Gensler (Instytut Filozofii UŁ), dr Justyna Górny (UW), dr hab. Maciej Górny (IH PAN), prof. dr hab. Barbara Holzer (UW, Collegium Civitas), dr Agnieszka Janiak-Jasińska (IH UW), prof. dr hab. Maciej Janowski (IH PAN), dr Natalia Jarska (IH PAN/IPN), dr Marcin Jarząbek (UJ), dr Agnieszka Jezierska-Wiśniewska (Instytut Germanistyki UW), dr hab. Jerzy Kałużny, prof. UAM w Poznaniu, dr Dobrochna Kałwa (IH UW), Basil Kerski (dyrektor, Europejskie Centrum Solidarności),

prof. dr hab. Edmund Kizik (IH PAN/UG), prof. dr hab. Tomasz Kizwalter (IH UW), prof. dr hab. Jerzy Kochanowski (IH UW), prof. dr hab. Jan Kofman (ISP PAN), dr Jacek Kołtan (Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk), dr Adam Kożuchowski (IH PAN), prof. dr hab. Cezary Kukło (Uniwersytet w Białymstoku), prof. dr hab. Wojciech Kriegseisen (IH PAN), Sylwia Kuźma-Markowska (Ośrodek Studiów Amerykańskich UW), prof. dr hab. Anna Landau (IH PAN), prof. dr hab. Włodzimierz Lengauer (IH UW), dr hab. Dariusz Libionka (IFIS PAN), dr Olga Linkiewicz (IH PAN), dr hab. Ewa Manikowska (IS PAN), dr hab. Adam Manikowski (prof. em. IH PAN), dr Artur Markowski (IH UW), prof. Małgorzata Mazurek (Columbia University, Nowy Jork), dr hab. Magdalena Micińska (IH UW), dr hab. Maciej Mycielski (IH UW), dr hab. Sławomir M. Nowinowski (Uniwersytet Łódzki), dr Joanna Nalewajko-Kulikov (IH PAN), prof. dr hab. Andrzej Paczkowski (ISP PAN), prof. dr Krzysztof Pomian (EHSS), dr hab. Jerzy Pysiak (IH UW), prof. dr hab. Paweł Rodak (UW), dr hab. Anna Rosner (UW), prof. dr hab. Krzysztof Ruchniewicz (CSNE UW), dr hab. Małgorzata Ruchniewicz (IH UW), prof. dr hab. Szymon Rudnicki (UW – emeryt), dr Magdalena Saryusz-Wolska (UŁ/Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie), dr hab. Katarzyna Sierakowska (IH PAN), dr hab. Krystyna Stebnicka (IH UW), prof. dr hab. Rafał Stobiecki (UŁ), prof. dr hab. Dariusz Stola (Muzeum Historii Żydów Polskich), dr Jan Surman (Instytut Herdera, Marburg), dr hab. Anna Szczepańska-Dudziak (Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego), prof. dr hab. Jan Szemiński (Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie), prof. dr hab. Henryk Szlajfer (UW), prof. dr hab. Piotr Szlanta (IH UW), prof. dr hab. Andrzej Szwarc (IH UW), dr hab. Jacek Tebinka (UG), dr hab. Tomasz Torbus (Instytut Historii Sztuki UG), dr Jan Trynkowski (UW – emeryt), dr Jacek Walicki (UŁ), dr hab. Marek Węcowski (IH UW), dr hab. Tobias Wege (Carl von Ossietzky Universität, Oldenburg), Ewa Wiatr (UŁ), prof. dr hab. Przemysław Wiszewski (UW), dr hab. Aleksander Wolicki (IH UW), prof. dr hab. Mariusz Wołos (IH PAN), dr Zofia Wóycicka (Centrum Badań Historycznych PAN, Berlin), dr Hanna Węgrzynek (historyk, Warszawa), prof. dr hab. Andrzej Zakrzewski (WPiA/UW), prof. dr hab. Krzysztof Zamorski (UJ), prof. dr hab. Hanna Zaremska (IH PAN), prof. dr Antoni Ziemia (Muzeum Narodowe w Warszawie), prof. dr hab. Elżbieta Zybert (UW), dr hab. Paweł Żmudzki (IH UW).

Dodatkowe podpisy do listu protestacyjnego złożyli:

dr Hubert Bilewicz (Instytut Historii Sztuki UG), dr Jochen Böhrer (Imre Kertész Kolleg, Jena), dr hab. Tadeusz Cegielski (IH UW), prof. John Connelly (University of California, Berkeley), prof. dr hab. Jacek Chrobaczyński (Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie), dr hab. Mirosław Filipowicz (KUL), dr Paulina Gulinska-Jurgiel (Aleksander-Brückner-Zentrum für Polenstudien, Martin-Luther-Universität Halle), dr hab. Dariusz Jeziorny (Instytut Historii UŁ), dr hab. Mirosław Piotr Kruk (Instytut Historii Sztuki UG), dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spano (IH UW), dr Adam Puławski (IPN), dr Anna Sobocka (Instytut Historii Sztuki UG), dr hab. Krystyna Szelągowska

(Uniwersytet w Białymstoku), prof. Philipp Ther (Uniwersytet Wiedeński), prof. Romuald Turkowski (IH UW), dr Machteld Venken (Uniwersytet Wiedeński), dr Piotr Witek (Instytut Historii UMCS), prof. dr Anna Wolff-Powęska (Instytut Zachodni, Poznań), prof. Piotr Wróbel (Uniwersytet w Toronto), dr hab. Anna Zapalec (Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie).

26 kwietnia 2016 r. Polski Komitet Narodowy ICOM wystosował list poparcia dla Muzeum:

„Muzeum II Wojny Światowej powstało jako instytucja, która ma za zadanie zachować pamięć i w postaci materialnych śladów dramatyczne dziedzictwo tego tragicznego konfliktu w całej złożoności problemów politycznych, społecznych i strat kulturowych. Nazwa pałcówki – Muzeum II Wojny Światowej – otwiera szerokie pole przedstawienia tych zagadnień w celach edukacyjnych, dokumentacyjnych i badawczych. Co ważniejsze, w połączeniu ze zlokalizowaniem Muzeum w Gdańsku, przypomina ona dobitnie fakt, iż II wojna światowa zaczęła się od niemieckiego ataku na Polskę 1 września 1939 r. i dotknęła nasz kraj w sposób szczególnie poprzez masowe zbrodnie na ludności cywilnej, prowadzone przez okupantów deportacje czy ludobójstwo na narodzie żydowskim i innych. Wnioskujemy więc do Pana Ministra o zachowanie tej nazwy i tej struktury programowej, jaką Muzeum już wypracowało i ma publicznie udostępnić w 2017 roku. (...)

Jako muzealnicy obawiamy się również, że połączenie obu instytucji może spowodować rozproszenie tworzonej wielkim nakładem sił i środków wyjątkowej kolekcji eksponatów, która w placówce poświęconej wyłącznie polskiej wojnie obronnej 1939 r. straci większą rację bytu”.

prof. dr hab. Dorota Folga-Januszewska
przewodnicząca PKN ICOM



4 maja 2016 r. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej wystosował list poparcia dla Muzeum:



„Z działalnością Muzeum II Wojny Światowej wiązaliśmy wielkie nadzieje na godne upamiętnienie – nie tylko w pamięci Polaków, ale i w szeroko pojętej pamięci historycznej narodów świata – wiedzy o najkrwawszych w dziejach ludzkości zmaganiach, wywołanych przez dwa zbrodnicze systemy, które przyniosły śmierć dziesiątkom milionów ludzi, ale i odmieniły losy wielu narodów. Już dzisiaj koncepcja Muzeum II Wojny budzi ogromne zainteresowanie historyków i badaczy. (...)

W połowie ub.r. Związek nasz nieodpłatnie przekazał na rzecz Muzeum – jako instytucji merytorycznie najbardziej powołanej – dorobek twórczy Fundacji Filmowej Armii Krajowej (...). Ten dorobek, powstały wysiłkiem całego środowiska, nie może zostać w najmniejszym

stopniu niewykorzystany. Jest bowiem niezbywalnym elementem wychowania patriotycznego i naszej narodowej tradycji.

Dlatego z niegasnącą nadzieją będziemy oczekiwać na możliwie jak najrychlejsze otwarcie wystawy głównej w gdańskiej siedzibie o niezwyklej, niebanalnej architekturze, powstałej dzięki mozolnej pracy muzealników, historyków, budowniczych, darczyńców – a wśród nich żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego”.

prezes Zarządu Głównego ŚŻŻAK
prof. dr hab. Leszek Żukowski

4 maja 2016 r. zagraniczni historycy wystosowali list poparcia dla Muzeum:

„Wystawa dobitnie pokazuje, jaką cenę zapłaciła Polska jako pierwszy naród, który sprzeciwił się Hitlerowi. Podkreśla też polski wkład w zwycięstwo na wielu frontach: militarnym, dyplomatycznym, intelektualnym i moralnym. Każdy dział wystawy, potraktowany w sposób bezstronny i profesjonalny, sprawi, że Polacy będą dumni z heroizmu swojego narodu, a także z jego gotowości do odpowiadania na trudne pytania wypływające z jego przeszłości. Muzeum oddaje sprawiedliwość historii narodu, który cierpiał pod jarzmem ustrojów posługujących się propagandą i fałszowaniem historii i który być może lepiej niż jakikolwiek inny naród wie, że prawda wyzwala.

Zagraniczni turyści będą licznie odwiedzać muzeum, gdyż opowiada o II wojnie światowej na całym świecie. I właśnie ów globalny zasięg pozwoli odwiedzającym zetknąć się z przełomowymi wydarzeniami z historii Polski na tle, na którym mogą zostać lepiej dostrzeżone i zrozumiane”.

fragment listu

List poparcia podpisali:

Bob Abzug (University of Texas at Austin), Damir Agičić (University of Zagreb), Natalia Aleksiu (Touro College, NY), Keith Allen (History Associates), Tarik Cyril Amar (Columbia University), Patryk Babiracki (University of Texas-Arlington), Jordan Baev (Bulgarian Association of Military History), Frank Bajohr (Institut für Zeitgeschichte München), Dilek Barlas (Koç University), Jan C. Behrends (Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam), Csaba Békés (Hungarian Academy of Sciences, Budapest), Jakub Benes (University of Oxford), Paul Betts (University of Oxford), Frank Biess (University of California, San Diego), Guenter Bischof (University of New Orleans), Henrik Björck, (University of Gothenburg), Jim Bjork (King's College, London), Monica Black (University of Tennessee, Knoxville), David W. Blight (Yale University), Robert Blobaum (West Virginia University), Ingrid Boehler (University of Innsbruck), Jochen Boehler (Imre Kertész Kolleg Jena), Andras Bozoki (Central European University), Gregg Brazinsky (George Washington University), Paulina Bren (Vassar College), Ulf Brunnbauer (University of Regensburg), Chad Bryant (University of North Carolina), Malcolm Byrne (National Security Archive, George Washington University), Holly Case (Cornell University), Johann Chapoutot (Sorbonne Nouvelle Paris), George Chauncey (Yale University), Winson Chu (University of Wisconsin, Milwaukee), Patricia Clavin (University of Oxford), John Connelly (University of California, Berkeley), Sarah Cramsey (Tulane University), David Crew (University of Texas at Au-

stin), David Crowley (Royal College of Art), Barbara Czarniawska (University of Gothenburg), Patrice Dabrowski (University of Vienna), Roumen Daskalov (Central European University), Michael David-Fox (Georgetown University), Norman Davies (University of London), Istvan Deak (Columbia University), Brian Delay (University of California, Berkeley), Ruud van Dijk (University of Amsterdam), Jozef Dodziuk (Queens College of CUNY), Grzegorz Ekiert (Harvard University), Melissa Feinberg (Rutgers University), Malgorzata Fidelis (University of Illinois at Chicago), M. Stephen Fish (University of California, Berkeley), Paul Freedman (Yale University), Joanne Freeman (Yale University), Max Paul Friedman (American University), John Gaddis (Yale University), Charles Gati (Johns Hopkins University), Jens Gieseke (Centre for Contemporary History Potsdam), Ewa A. Golebiowska (Wayne State University), Jan Grabowski (University of Ottawa), Maximilian Graf (Universität Wien), Andrea Graziosi (Università di Napoli Federico II), Emily Greble (City College of New York), Udi Greenberg (Dartmouth College), Bettina Greiner (Berlin Center for Cold War Studies), Anna Grzymala-Busse (University of Michigan), Gábor Gyáni (Hungarian Academy of Sciences), Lars Peder Haga (Royal Norwegian Air Force Academy), William W. Hagen (University of California, Davis), Paul Hanebrink (Rutgers University), Jussi Hanhimäki (Geneva Graduate Institute of International and Development Studies), Robert Harms (Yale University), Hope Harrison (George Washington University), Jonathan Haslam (Princeton University), Maria Heller (Eötvös Loránd University, Budapest), Jeffrey Herf (University of Maryland), James G. Hershberg (George Washington University), Christina von Hodenberg (Queen Mary University of London), Stefan-Ludwig Hoffmann (University of California, Berkeley), Sándor Horváth (Hungarian Academy of Sciences), Holly Robertson Huffnagle (Westmont College), Robert Hutchings (University of Texas at Austin), Bogdan C. Iacob (New Europe College), Viviana Iacob (New Europe College), Matthew Jacobson (Yale University), Tvrtko Jakovina (University of Zagreb), Konrad Jarausch (University of North Carolina), Francisco Javier Rodríguez Jiménez (University of Extremadura), Alison Frank Johnson (Harvard University), A. Ross Johnson (Woodrow Wilson Center), Tom Junes (Human and Social Studies Foundation Sofia), Wolfram Kaiser (University of Portsmouth), Tomasz Kamusella (University of St. Andrews), László Karsai (University of Szeged), Jesse Kaufman (Eastern Michigan University), Dane Kennedy (George Washington University), Paul Kennedy (Yale University), Padraic Kenney (Indiana University), Jeffrey P. Kimball (Miami University, Ohio), Axel Klausmeier (Berlin Wall Museum), Jennifer Klein (Yale University), Piotr Kosicki (University of Maryland), Éva Kovács (Vienna Wiesenthal Institute for Holocaust), Claudia Kraft (University of Siegen), James Krapfl (McGill University), Peter Mario Kreuter (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, Regensburg), Ireneusz Krzemiński (Uniwersytet Warszawski), Markus Krzoska (Justus-Liebig-Universität Gießen), Jan Kubik (University College London), Mikołaj Kunicki (University of Oxford), Ana Lalaj (Cold War Albanian Study Center), Naomi Lamooreaux (Yale University), Katherine Lebow (Vienna Wiesenthal Institute), Thomas W. Laqueur (University of California, Berkeley), Melvyn P. Leffler

(University of Virginia), Stephan Lehnstaedt (Touro College Berlin), Erica Lehrer (Concordia University), Gyorgy Lengyel (Corvinus University of Budapest), Noel Lenski (Yale University), Tony Levitas (Brown University), Tatjana Lichtenstein (University of Texas at Austin), Thomas Lindenberger (Zentrum für Zeithistorische Forschung), Olga Linkiewicz (Polish Academy of Sciences), Daniel Logemann (Friedrich-Schiller-Universität Jena), Torsten Lorenz (Charles University), Andrea Löw (Institut für Zeitgeschichte München), Igor Lukes (Boston University), Christoph Lüthy (Radboud University), Charles S. Maier (Harvard University), Joseph Manning (Yale University), Juergen Martschukat (Erfurt University), Małgorzata Mazurek (Columbia University), Allan Megill (University of Virginia), Michael Meng (Clemson University), Sonya Michel (University of Maryland), Miroslav Michela (Charles University in Prague), Anna Muller (University of Michigan, Dearborn), Magdalena Najbar-Agičić, (University North Koprivnica, Croatia), Norman Naimark (Stanford University), Benjamin Nathans (University of Pennsylvania), Mary Neuburger (University of Texas at Austin), John Neuburger (University of Texas at Austin), Cathal J. Nolan (Boston University), Leopoldo Nuti (Università Roma Tre), Stanisław Obirek (University of Warsaw), Burkhard Olschowsky (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg), Andrea Orzoff (New Mexico State University), David Ost (Hobart and William Smith Colleges), Christian Ostermann (Woodrow Wilson Center), Jerry G. Pankhurst (Wittenberg University), Neal Pease (University of Wisconsin-Milwaukee), Peter C. Perdue (Yale University), György Péteri (The Norwegian University of Science & Technology), Hans-Christian Petersen (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg), Martin Piaček (Academy of Fine Arts and Design Bratislava), Steven Pincus (Yale University), Antonio Costa Pinto (University of Lisbon), Andrew Port (Wayne State University), Sergey Radchenko (Cardiff University), Janos M. Rainer (Eszterházy Károly College), Sabrina P. Ramet (The Norwegian University of Science & Technology), Alfred Joseph Rieber (Central European University), Peter Romijn (University of Amsterdam), Bernd Rother (Berlin), Henry Rousso (CNRS, Paris), Pål Thonstad Sandvik (Norwegian University of Science and Technology), Daniel Sargent (University of California, Berkeley), Wolfgang Schmidt (Berlin), Thomas Schwartz (Vanderbilt University), Steven Seegel (University of Northern Colorado), Douglas Selvage (Berlin), Marci Shore (Yale University), Polina Sinovets (Odessa National I.I. Mechnikov University), Timothy Snyder (Yale University), Tadeusz Sobolewski („Gazeta Wyborcza”), Jörg Später (Albrecht-Ludwigs-Universität Freiburg), Stephan Stach (Academy of Sciences of the Czech Republic), Krzysztof Stala (University of Copenhagen), Sybille Steinbacher (University of Vienna), Beate Störckuhl (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg), Bernhard Struck (University of St. Andrews), Svetlana Suveica (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, Regensburg), John C. Swanson (University of Tennessee at Chattanooga), Ole Magnus Theisen (Norwegian University of Science and Technology), Philipp Ther (University of Vienna), Gregor Thum (University of Pittsburgh), Vladimir Tismaneanu (University of Maryland), Stefan Troebst (Leipzig University), Oldrich Tuma (Institute for Contemporary History, Prague), Tobias Weger (Carl

von Ossietzky Universität Oldenburg), Jason Wittenberg (University of California, Berkeley), Sharon L. Wolchik (George Washington University), Larry Wolff (New York University), Piotr Wrobel (University of Toronto), Charles Wynn (University of Texas at Austin), Kimberly Elman Zarecor (Iowa State University), Jürgen Zarusky (Institut für Zeitgeschichte München), Jonathan R. Zatlin (Boston University), Marína Zavacká (Slovak Academy of Sciences), Philip Zelikow (University of Virginia).

24 i 25 maja 2016 r. odbyło się 30. posiedzenie Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej przy Premierze RP. Członkowie Rady przyjęli uchwałę dotyczącą Muzeum II Wojny Światowej o następującej treści:

„Międzynarodowa Rada Oświęcimska wyraża nadzieję, że Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku będzie kontynuowało dotychczasową działalność, a jego wystawa stała zostanie otwarta w kształcie, który przygotowany został przez wybitnych historyków i muzealników w trakcie wielu lat pracy. Wystawa główna Muzeum II Wojny Światowej przedstawia zarówno martyrologię i walkę narodu polskiego, jak i zagładę Żydów oraz innych grup narodowych eksterminowanych przez III Rzeszę. Jest być może pierwszą podjętą z tak wielkim rozmachem próbą spójnego połączenia różnych wątków składających się na pełen obraz II wojny.

Rada wyraża uznanie dla dorobku zespołu historyków kierowanego przez prof. Pawła Machcewicza przygotowujących wystawę główną Muzeum. Apeluje też do władz RP o doprowadzenie do jej rychłego otwarcia planowanego na początek 2017 r. Muzeum w projektowanym kształcie ma szansę stać się ważną częścią polskiego i światowego dziedzictwa kulturalnego – instytucją o wielkim znaczeniu dla pamięci o największej tragedii w dziejach ludzkości”.

28 czerwca 2016 r. prof. Jerzy W. Borejsza, członek Kolegium Programowego Muzeum, wystosował oświadczenie:

„Z ideą powołania w Polsce muzeum drugiej wojny światowej wystąpiłem w formie pisemnej w roku 1985. Proponowałem umieszczenie go w Wolfsschanze – kwatrze głównej Hitlera pod Kętrzynem. Idea ta nie znalazła wtedy zrozumienia w Warszawie. Dzisiaj uważam, że zarówno Wolfsschanze, jak i Westerplatte powinny funkcjonować jako filie Muzeum Drugiej Wojny Światowej, przedstawiając bardzo istotne wycinki dziejów. Ale samo muzeum, jego wystawa jest zbudowana wokół idei uniwersalnej: pokazania całej drugiej wojny światowej, jej grozy dla ludności cywilnej wielu krajów. Wystawa taka jest jak najbardziej na miejscu w środku Europy, w miejscu, które członek naszego Kolegium Programowego Norman Davies nazwał „sercem

Europy”. Nasza wystawa pokazuje i wspólnotę losu, i całą gradację cierpień, które w nierównej mierze wojnaniosła Wschodowi i Zachodowi Europy. Żadne z muzeów europejskich nie stworzyło tak przekrojowej panoramy. (...)

Jestem jedynym żyjącym świadkiem głośnego masowego mordu Żydów dokonanego we Lwowie na ulicy Kopernika latem 1941 roku przez niemieckich i ukraińskich faszystów zaraz po zajęciu miasta przez wojska Hitlera. Miałem wtedy sześć lat. Ocalała mnie moja matka. Miałem teraz nagrać dla muzeum wspomnienia. Ale pracownik naukowy, który sprawę ze mną omówił, nie zna dnia ani godziny swojej tu pracy. Zespół muzeum jest od miesięcy utrzymywany w stanie stresu. (...)

Zwracam się więc z apelem: jest ostatni, najwyższy czas, aby zostawić w spokoju zespół, który jest w przededniu otwarcia jednego z najlepszych, moim zdaniem, muzeów polskich. Poparcie dla muzeum zadeklarowało ostatnio dwustu historyków. Kto więc jest przeciwny?

Nie przeciwstawiałbym, jak to czynią niektórzy, idei Muzeum Drugiej Wojny idei Muzeum Historii Polski. Ideę tego drugiego też popierałem jako kluczową. W Polsce jest dosyć miejsca na różne muzea, na prawdę historyczną, ale nie powinno być miejsca dla Herostratów. Świątyni Artemidy w Efezie nigdy już nie odbudowano”.

13 sierpnia 2016 r. profesorowie Andrzej Nowak i Timothy Snyder wystosowali wspólny list poparcia dla Muzeum:

„Jest czymś naturalnym, że historycy różnią się w interpretacjach przeszłości, jak i ocenach dnia dzisiejszego, co dotyczy także obu niżej podpisanych. Tak samo muzea historyczne, w Polsce i innych krajach, przedstawiają różnorodne wizje przeszłości. Żaden z nas nie zaprojektowałby wystawy Muzeum II Wojny Światowej dokładnie tak, jak ona wygląda dzisiaj. Obaj uznajemy jednak, że wystawa oddaje zarówno prawdę historyczną w wymiarze ogólnego obrazu wojny, jak i szczególne miejsce w niej Polski. Jesteśmy zgodni, że Muzeum II Wojny Światowej w jego obecnej formie stwarzałoby wyjątkową szansę dla Polaków, by dowiadrywali się o wojnie poza Polską, a dla zagranicznych zwiedzających poznawania polskiej historii.

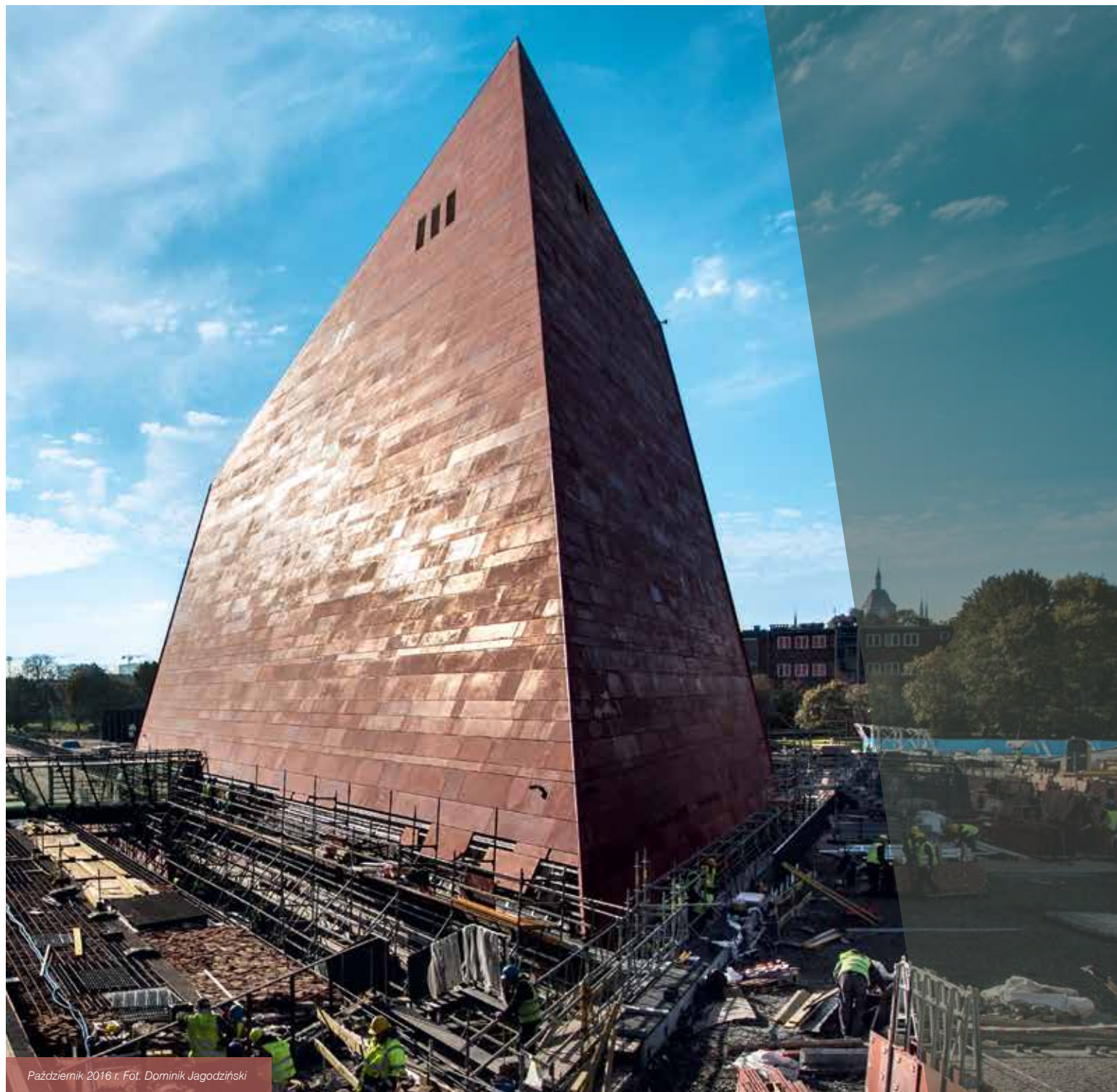
Jako członek Kolegium Programowego Muzeum II Wojny Światowej (Snyder) oraz polski historyk niezwiązany z tym przedsięwzięciem (Nowak) pragniemy wyrazić naszą wspólną nadzieję, że Muzeum i jego wystawa zostaną ukończone i otwarte zgodnie z dotychczasowymi planami”.

Ponadto listy poparcia dla Muzeum wystosowały polskie i zagraniczne instytucje:

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Pomorski, Rada Kombatantów i Osób Represjonowanych Województwa Pomorskiego, Fundacja Liberation Route Europe, Fundacja General Elżbiety Zawackiej, Przewodniczący Amerykańskiego Stowarzyszenia Historycznego, Airbone Museum (Oosterbeek, Holandia), Allied Museum (Berlin, Niemcy), War Museum Eyewitness (Beek, Holandia), The Liberation Museum Zeeland (Nieuwdorp, Holandia), Overloon War Museum (Holandia), Fundacja Airborne Feelings (Holandia), National Liberation Museum (Groesbeek, Holandia), Conditio Humana (Brno, Czechy), NIOD Institute for War, Holocaust and Genocide Studies (Amsterdam, Holandia), National Fund for Peace, Freedom and Veterans Care (Holandia), Historiale di Casino (Włochy), Associazione Linea Gustav (Włochy), Muzeum Generała Maczka w Bredzie (Holandia), historycy Jiří Friedl i Keith Lowe, Burmistrz miast Eijsden-Margraten, Burmistrz miasta Beuningen (Holandia), Visit Brabant (Oisterwijk, Holandia), NTBC Holland Marketing, BUITEN Consultancy (Utrecht, Holandia).

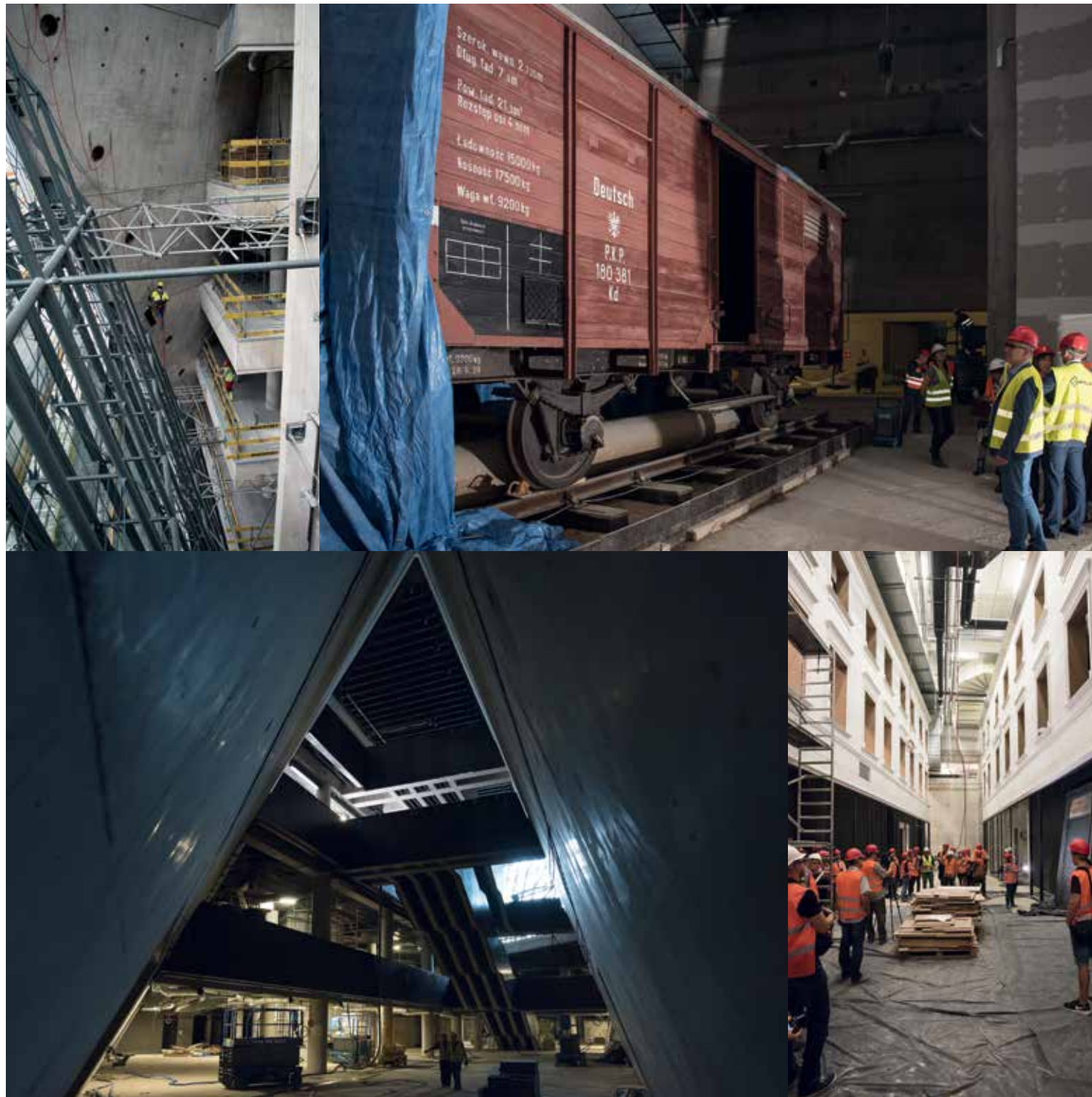






Październik 2016 r. Fot. Dominik Jagodziński

Budowa Muzeum



Od stycznia do maja 2016 r. na budowie prowadzone były przede wszystkim prace wewnątrz budynku, zarówno w części podziemnej, wieży, jak i budynku administracyjnym, m.in. w zakresie wykonania elementów konstrukcyjno-architektonicznych, posadzek, ścian działowych oraz prac instalacyjnych (układanie instalacji elektrycznych, teletechnicznych, tryskaczowych, sanitarnych i klimatyzacyjno-wentylacyjnych). Przeprowadzono także prace wykończeniowe, tj. tynkowanie, malowanie, układanie glazury i terakoty, montaż elementów wyposażenia, np. barierek wewnętrznych, podkonstrukcji sufitów podwieszanych, elementów wyposażenia sanitariatów, elementów wyposażenia sali kinowej i widowiskowej (technologia sceny), oświetlenia, stolarki i ślusarki w budynku oraz montaż wind i platform, z których większość została zgłoszona do odbioru Urzędu Dozoru Technicznego.

Równolegle z pracami wewnętrznymi realizowanymi we wszystkich częściach budynku prowadzone były prace zewnętrzne związane z wykonaniem elewacji (na wieży i budynku administracyjnym), montażem konstrukcji stalowej fasady wieży, montażem świetlików w budynku, wykonaniem ozdobnych gabionów w fosie, przebudową drogi Stara Stocznia, układaniem nawierzchni na placu, pracami sieciowymi.

Druga połowa roku to okres kontynuacji wymienionych prac, czas pierwszych odbiorów dokumentacji powykonawczej (w zakresie przebudowy ulicy Stara Stocznia), odbioru technicznego wybranych pomieszczeń w budynku i rozruchu instalacji oraz końcowych prac związanych z uszczelnianiem ścian szczelinowych i ich odbioru. W ostatnim kwartale 2016 r. generalny wykonawca nadal wykonywał prace związane z wyposażeniem wewnątrz oraz pozostałe elementy budowlane, konieczne do uzyskania pozwolenia na użytkowanie budynku. Przeprowadzono też szkolenia dla pracowników Muzeum w zakresie obsługi urządzeń i systemów sterujących w budynku.

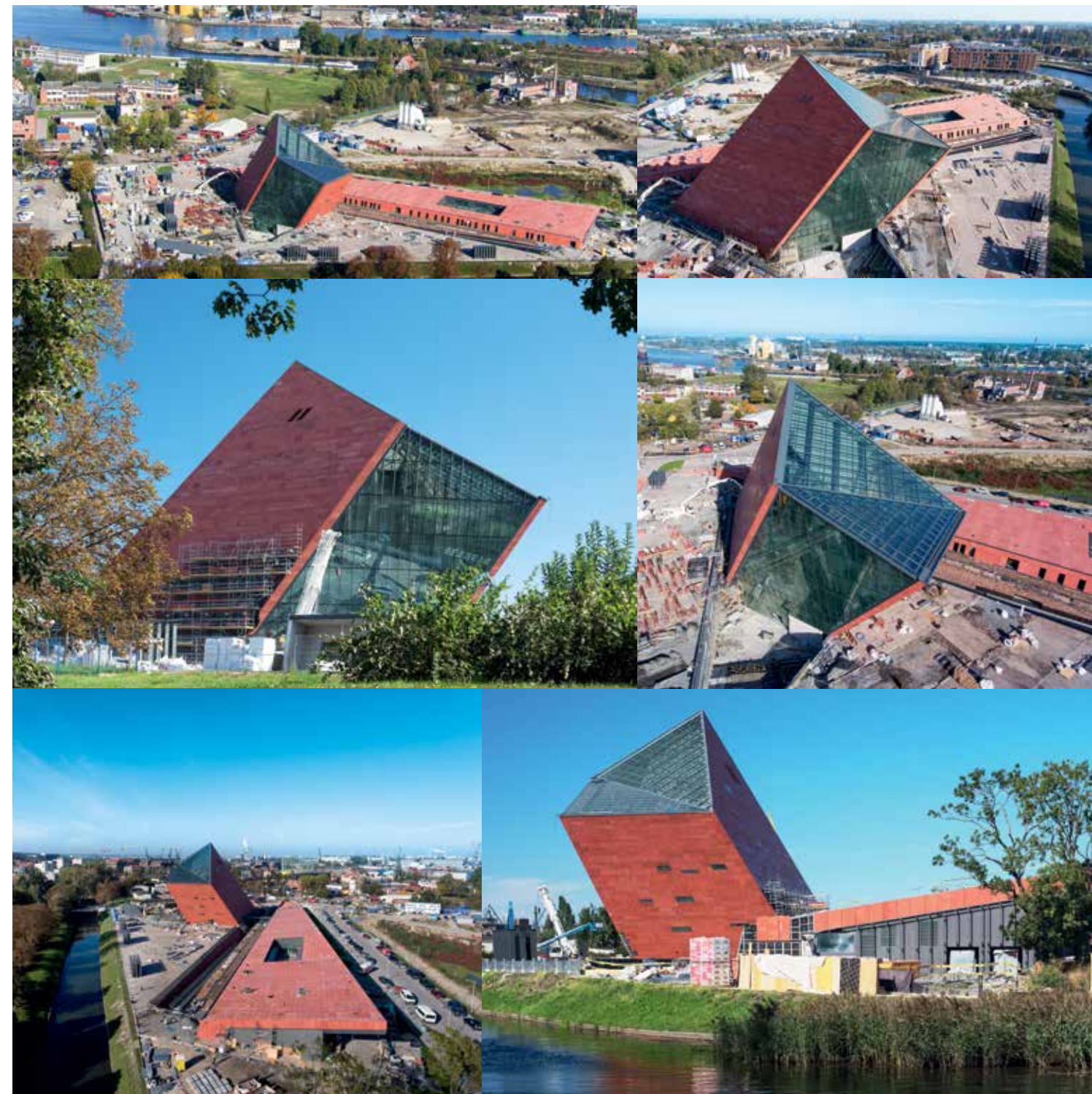


Fot. Dominik Jagodziński

NAGRODA „SKRZYDŁA TRÓJMIASTA” DLA BUDYNKU MUZEUM

6 października budynek Muzeum II Wojny Światowej otrzymał nagrodę w kategorii „Bryła Trójmiasta” w konkursie architektonicznym „Skrzydła Trójmiasta”, zorganizowanym przez portal Trojmiasto.pl. Nagrodę w imieniu Studia Architektonicznego Kwadrat, autora projektu budynku, odebrał dr inż. arch. Bazyli Domsta.

Muzeum było nominowane do nagrody za „nowoczesną konstrukcję i unikatowy projekt architektoniczny obiektu muzealnego, w którym to, co najważniejsze z punktu widzenia historii, znajduje się nie nad, lecz pod ziemią”. W głosowaniu internetowym na projekt Muzeum oddano 5331 głosów.



Październik 2016 r.
Zdjęcia lotnicze: Dominik Werner
Pozostałe: Roman Jocher



Wystawa główna Muzeum

Monumentalna instalacja z replik walizek ofiar obozu Auschwitz-Birkenau w sekcji Zagłada na wystawie głównej Muzeum.
Fot. Roman Jocher



Sala wystawy głównej poświęcona deportacjom. Listopad 2016 r.
Fot. Roman Jocher



W wyniku przetargu ograniczonego w kwietniu 2015 r. wyłoniono wykonawcę wystawy głównej Muzeum – konsorcjum, którego liderem jest warszawska firma Qumak S.A.

Na początku 2016 r. prace wykonawcy skupiały się na produkcji wystawy (gablot i zabudów meblowych, elementów scenografii i wyposażenia, urządzeń multimedialnych) oraz wykonaniu rysunków warsztatowych, a także na uzgodnieniach z firmą Tempora, projektantem wystawy, oraz z Muzeum. Oprócz zaawansowanej produkcji elementów scenograficznych (przechowywanych w magazynach i zgłaszanych do odbioru) w budynku trwały prace budowlane, w tym montaż kotew i podkonstrukcji ścian działowych wraz z okładzinami, układanie instalacji elektrycznych i teletechnicznych, montaż oświetlenia.

W pierwszym półroczu 2016 r. działania Muzeum koncentrowały się na ostatecznej korekcie oraz weryfikacji filmów i prezentacji multimedialnych przygotowanych przez firmę Nolabel. Sprawdzano, poprawiano i tłumaczono na język angielski wszystkie teksty będące załącznikami do wyżej wymienionych materiałów. Ponadto pozyskiwano prawa autorskie do materiałów filmowych i ikonograficznych, odpowiadającym potrzebom ekspozycji.



Prace na wystawie głównej.
Czerwiec-listopad 2016 r.
Fot. Roman Jocher

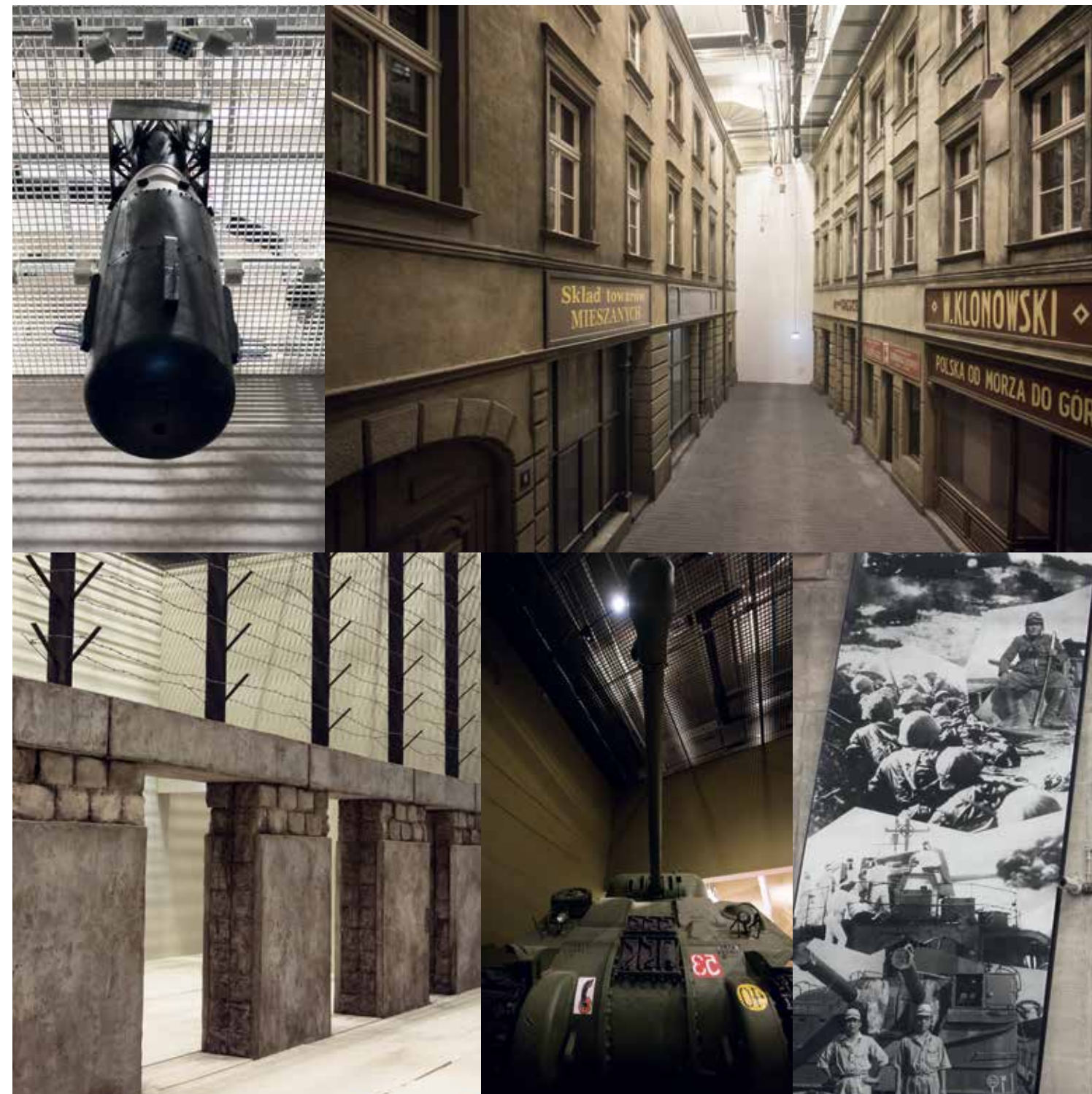


Wystawa główna.
Grudzień 2016 r.
Fot. Roman Jocher

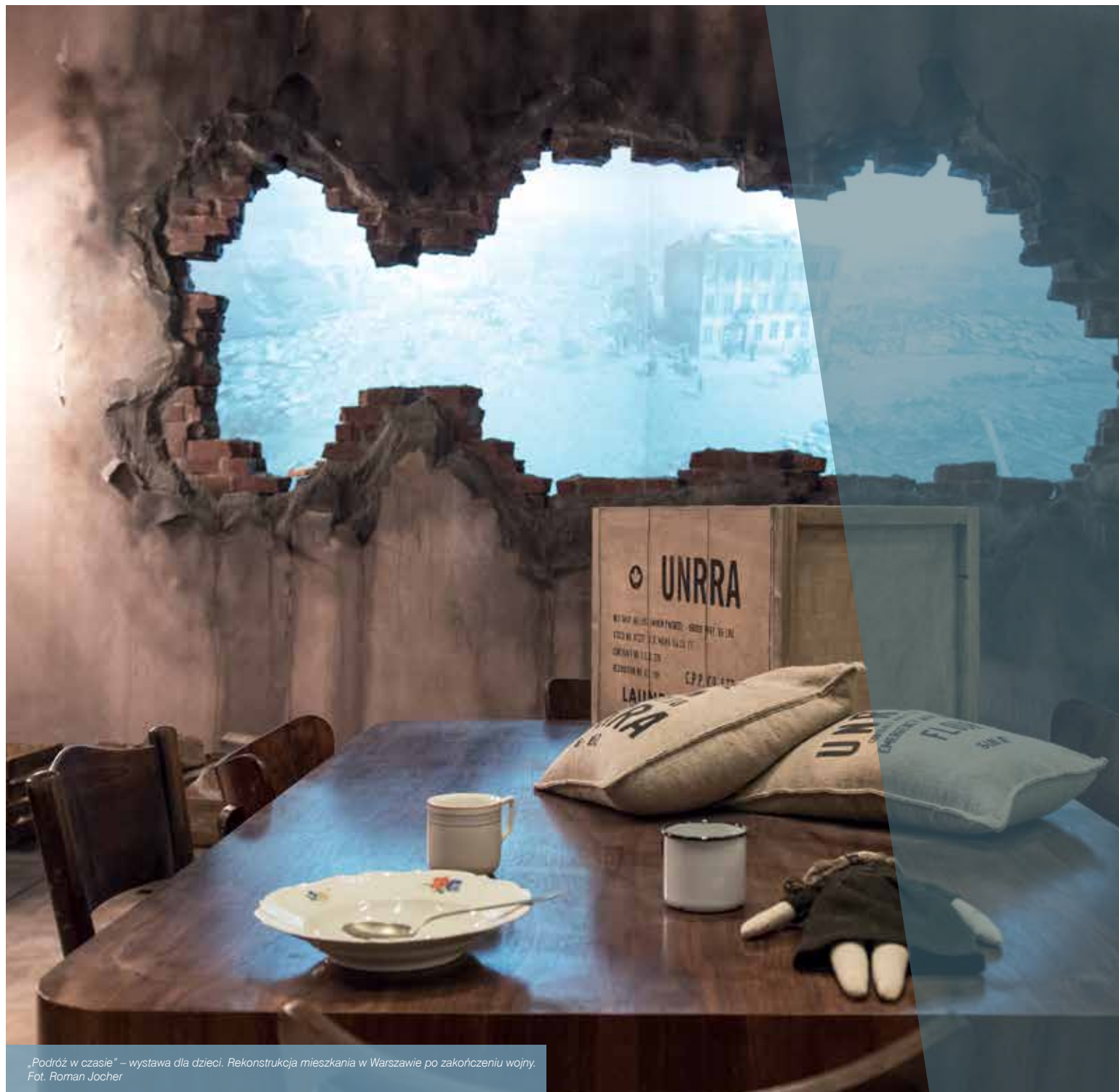
W trzecim kwartale 2016 r. elementy wystawy produkowane przez firmę Qumak były już odbierane przez Muzeum. Ukończono wystawę dla dzieci pt. „Podróż w czasie”, rozpoczęto też produkcję i montaż scenografii w innych częściach ekspozycji. Ponadto dobiegało końca pozyskiwanie praw autorskich do materiałów filmowych i ikonograficznych.

W ostatnim kwartale ubiegłego roku wykonawca we współpracy z nadzorem inwestorskim i projektantem kontynuował produkcję wystawy, w jej pomieszczeniach prowadzono zarówno montaż scenografii, jak i zaawansowane roboty budowlane (warstwy wykończeniowe ścian i posadzek, podkonstrukcje do zmontowania urządzeń i wyposażenia, instalacje niskoprądowe). Pod koniec roku rozpoczęto tam roboty budowlane konieczne do uzyskania normatywnych parametrów związanych z Dźwiękowym Systemem Ostrzegawczym (tynki i grafiki akustyczne).

W styczniu 2017 r. prace na wystawie głównej dobiegły końca – składa się ona z 18 ukończonych i wyposażonych sal, z zamontowanymi gablotami z eksponatami i stanowiskami multimedialnymi.



Wystawa główna.
Grudzień 2016 r.
Fot. Roman Jocher



„Podróż w czasie” – wystawa dla dzieci. Rekonstrukcja mieszkania w Warszawie po zakończeniu wojny.
Fot. Roman Jocher

Ekspozycje poza wystawą główną



„Podróż w czasie” – wystawa dla dzieci.
Rekonstrukcja mieszkania w Warszawie
tuż po wybuchu wojny i w trakcie
okupacji – w podłodze skrytka
na dokumenty.
Fot. Roman Jocher

Wystawa dla dzieci „Podróż w czasie”

We wrześniu 2016 r. została ukończona część wystawy przeznaczona dla dzieci poniżej 12. roku życia, pt. „Podróż w czasie”. Jest to rekonstrukcja mieszkania warszawskiej rodziny w trzech różnych okresach: 5 września 1939 r., kilka dni po wybuchu II wojny światowej, 15 marca 1943 r., w czasie okupacji niemieckiej, oraz 8 maja 1945 r. – w momencie zakończenia II wojny światowej. We wnętrzach tych zainscenizowane są warunki życia polskiej rodziny. Zmieniające się elementy wystroju są odbiciem sytuacji politycznej, społecznej i ekonomicznej okupowanego i walczącego kraju.

Uzmysławiają one zwiedzającym pogarszające się z roku na rok warunki egzystencji ludności cywilnej. Pokazywane są tutaj z jednej strony problemy aprowizacyjne, narzucone przez okupanta rygory, z drugiej zaś sposoby radzenia sobie z tymi trudnościami. Ekspozycja koncentruje się na ukazaniu postaw członków rodziny, opisuje ich zaangażowanie w antyniemiecką konspirację i cywilne formy oporu, w tym tajne nauczanie. Ważnym wątkiem opowieści jest też los ludności żydowskiej, egzemplifikowany losem przedwojennych sąsiadów. Podróż przez lata okupacji odbywa się z pięcioosobową rodziną Jankowskich. Do stworzenia jej historii użyte zostały typowe elementy wojennych biografii polskich inteligentów. Ważnym elementem tej opowieści są ilustrowane zdjęciami archiwalnymi relacje z każdego okresu najmłodszych członków rodziny: Andrzeja i Haliny. Prezentacje multime-

dialne zamontowane w scenografii przedstawiają najbardziej charakterystyczne elementy życia warszawskiej ulicy i stanowią uzupełnienie opowieści o zmieniającej się rzeczywistości Polski i Polaków w czasie II wojny światowej i po zakończeniu okupacji niemieckiej.

Wystawa archeologiczna „Była sobie Wiadrownia”

W Muzeum znajduje się wystawa archeologiczna „Była sobie Wiadrownia”. Dokumentuje ona przeszłość dzielnicy, zwanej niegdyś Wiadrownią, w której wybudowano Muzeum. Na wystawie prezentowana jest sięgająca XVI w. historia tego miejsca i jego mieszkańców, z wykorzystaniem przedmiotów wydobytych podczas wykopalisk. Ekspozycja jest zlokalizowana w muzealnej wieży i będzie ogólnie dostępna dla zwiedzających.

Badania archeologiczne poprzedzające budowę Muzeum II Wojny Światowej odsłoniły pozostałości Wiadrowni, dzielnicy wymazanej z powierzchni miasta przez działania wojenne w 1945 r. Związały Muzeum z miejscem, w którym powstało, gdy spod gruzów wydobyto okruchy zapomnianego mikroświata dawnych mieszkańców dzielnicy. Znów przez chwilę można było przejść po bruku nieistniejącej już ul. Wielkiej (Grosse Gasse), wśród resztek stojących tu kiedyś budynków. Fragmenty bruku z tej ulicy zostały przeniesione do wnętrza Muzeum i ułożone na głównej alei w obrębie wystawy głównej.

Wystawa wirtualna

Na początku września z okazji obchodów 77. rocznicy wybuchu II wojny światowej „Gazeta Wyborcza Trójmiasto” na bazie materiałów z Katalogu wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej przygotowała multimedialny reportaż pokazujący historię powstawania Muzeum oraz kluczowe wydarzenia, które będą prezentowane w poszczególnych salach wystawy. Oprócz tekstów historycznych, opracowanych przez zespół pracowników Muzeum, znajdują się w nim archiwalne zdjęcia oraz eksponaty z kolekcji Muzeum. Składają się nań opowieść o historii powstania Muzeum oraz trzy główne bloki tematyczne, odpowiadające podziałowi zastosowanemu na wystawie głównej. W ciągu czterech dni od uruchomienia multimedialnego reportażu obejrzało go ponad 200 tys. osób. Reportaż jest dostępny na stronie <http://trojmiasto.wyborcza.pl/multimedia/muzeum1939/muzeum-ii-wojny-swiatowej->



Zbiory



W zbiorach Muzeum znajduje się obecnie ponad **40 tys. obiektów**. Do końca roku **pozyskano 2936 eksponatów**, w tym **1696 obiektów przekazali Muzeum darczyńcy**.

We wzbogacaniu zbiorów pomagają ożywione kontakty utrzymywane ze środowiskami kombatan-tów, a także współpraca z wieloma instytucjami w Polsce i za granicą.

Do najcenniejszych nabytków pozyskanych w 2016 r. należą:

■ Metalowy krzyż stojący z wizerunkiem Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego, przekazany przez Halinę Kopacz. Pamiątka uratowana podczas ucieczki z Janowej Doliny w Wielkanoc 1943 r. Ukraińscy nacjonaści w brutalny sposób zabili tam kilkuset Polaków i doszczętnie spalili miejscowość. Bliskich pani Haliny uratowała niemiecka rodzina, której domu Ukraińcy nie zaatakowali. Z poczuciem bezsilności obserwowali tragedię z okien.

■ Posrebrzany obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, wykonany w drewnie i подарowany jako pamiątka ślubna około 1841 r. praprababce Anieli Berwertz. Od tego czasu jako relikwia rodzinna był przekazywany z pokolenia na pokolenie w rodzinie darczyńcy. Podczas Powstania Warszawskiego obraz uratowała i wyniosła z domu przy ul. Mokotowskiej Cecylia Zaleska ps. „Tancerka”, sanitariuszka AK, która służyła w punkcie sanitarnym przy ul. Opaczewskiej 1.

Spośród pozostałych eksponatów, które wzbogaciły w 2016 r. kolekcję Muzeum, warto również wymienić:

Elementy umundurowania i wyposażenia żołnierzy

■ Płaszcz przeciwdeszczowy, marki Burberry, należący do oficera oświaty i propagandy Antoniego Stelmacha, służącego w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. Przed wojną był nauczycielem na pograniczu białorusko-polskim. Po 17 września 1939 r. wielokrotnie wzywany na przesłuchania do NKWD i oskarżany o próbę polonizacji ludności białoruskiej. Skazany na 3 lata obozu pracy na Syberii i wywieziony do łagru w Kottłasie, gdzie pracował przy budowie linii kolejowej. Po zawarciu umowy Sikorski-Majski w 1941 r. został uwolniony i zaciągnął się do Wojska Polskiego.

■ Francuski karabin MAS wz.1936. Broń tego typu była na wyposażeniu oddziałów polskich w czasie walk w Norwegii i Francji w 1940 r.

■ Brytyjska metalowa skrzynia po amunicji używana jako walizka przez Piotra Bazylko, żołnierza 2 Korpusu Polskiego we Włoszech.

■ Śpiwór i koszula należące do Adama Stachowicza, żołnierza oddziałów łączności 2 Korpusu Polskiego we Włoszech. Pamiątki przekazał Muzeum Paweł Stachowicz.

■ Brytyjskie skórzane lotnicze rękawice używane przez załogi bombowców RAF.

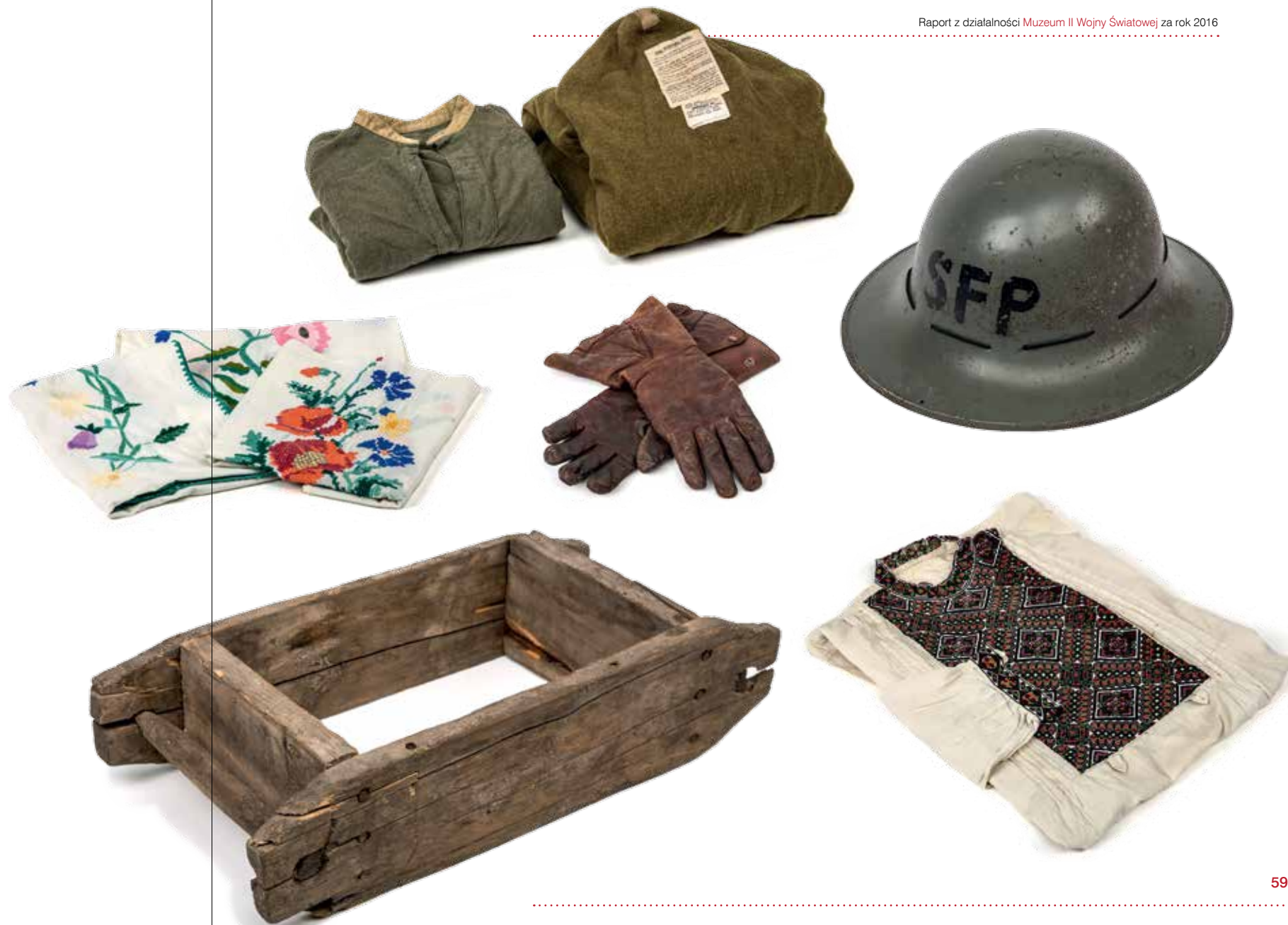
■ Brytyjski hełm używany przez jednostki ochotniczej straży pożarnej Street Fire Parties w latach 1941–1945.

Życie codzienne, życie na zesłaniu

■ Trzy ręcznie haftowane ręczniki wykonane przez matkę Kazimierzy Bartyszewskiej, deportowaną z rodziną, przez władze sowieckie, w 1936 r. z Ukrainy do Kazachstanu. Rodzina została zmuszona do spakowania dobytku i wyjazdu w ciągu jednej doby. Ojciec zmarł w 1944 r. i matka została sama z czwórką dzieci. Podarowane ręczniki zostały wyhaftowane przed deportacją i są pamiątką po matce.

■ Drewniana forma do wyrobu „samanów”, tj. bloczków do budowy domów i zabudowań gospodarczych w Kazachstanie. Jako materiał do wyrobu „samanów” wykorzystywano mieszkankę gliny i słomy, czasem dodawano też krowi nawóz. Mokłą mieszkankę składników udeptywały nogami w formach kobiety i dzieci. Po ubiciu bloki suszono na słońcu. To popularne pozyskiwanie budulca było charakterystyczne dla niemal wszystkich miejsc, dokąd kierowano deportowanych. Pamiątka ze wsi Krasnodolsk w północnym Kazachstanie, przekazana przez Dmitriya Panto.

■ Lniana koszula ukraińskiego chłopca Ilii Balijsa, deportowanego z rodziną ze wsi Szychowice (pow. hrubieszowski) do miasteczka Rożyszcze na Wołyniu. Koszula zdobiona w elementach ręcznym, bardzo drobnym haftem prostym. W kolekcji Muzeum znalazła się dzięki ofiarności Nadii Stasiuk.





Obozy, Zagłada

■ Pierścionek z KL Stutthof należący do więźniarki Eugenii Durys. W czasie wojny pracowała w biurze Portu Gdynia i uczestniczyła w organizowaniu przerzutów ludzi do Szwecji. Wśród prze-myconych był m.in. Jan Nowak-Jeziorański. Najprawdopodobniej pomagała mu w zdobyciu doku-mentów niezbędnych do wejścia na teren portu. W 1943 r. została aresztowana i skazana na pobyt w obozie koncentracyjnym Stutthof. Wraz z likwidacją obozu wobec zbliżającego się frontu szła w kolumnie marszu śmierci. Udało jej się zbiec i po wojnie wróciła do Gdyni. Angażowała się w działalność antykomunistyczną i była z tego powodu represjonowana. Na zachowanym pierścion-ku widnieją jej inicjały GD (Gienia Durys), numer obozowy 24924 i czerwony winkiel (trójkąt) – oznaka więźnia politycznego. Pierścień wykonany jest z włosów końskiego i grawerowanych kawałków pla-stiku (prawdopodobnie ze szczoteczki do zębów), które choć niedozwolone, niektórym kobietom udało się w obozie zachować.

■ Koc obozowy należący do Marcina Mleczaka, byłego więźnia KL Mauthausen (wcześniej KL Au-schwitz). Jedną z rzeczy, które zabrał ze sobą w 1945 r., po wyzwoleniu obozu przez wojska amery-kańskie. Pamiątkę przekazał Muzeum jego syn Eugeniusz Mleczak. Wedle relacji, szary z niebieskimi pasami szorstki koc został wykonany m.in. z ludzkich włosów. Zlecona wiosną 2016 r. specjalistycz-na ekspertyza potwierdziła, że do wyrobu koca użyto bawełny, włosów zwierzęcego i ludzkiego. Prawdopodobnie włosy te pochodziły z obowiązkowego strzyżenia głów więźniów nowo przybyłych do obozu.

■ Czapka obozowa Czesława Stachurskiego, więźnia obozów koncentracyjnych Auschwitz, Da-chau i Buchenwald. Przed wojną był nauczycielem i kierownikiem szkoły w Chmielniku. Uczestniczył w kampanii polskiej 1939 r. Rok później został aresztowany przez Gestapo, które w trakcie rewizji znalazło ukryte w pościeli materiały konspiracyjne. Przewieziony jednym z pierwszych transportów do Auschwitz, skąd wkrótce został przetransportowany do KL Dachau, a następnie do KL Buchen-wald, gdzie przebywał do wyzwolenia przez wojska amerykańskie w kwietniu 1945 r.

Kolekcje zdjęć, listy, druki

■ Legitymacja ubezpieczeniowa nr 244914665, wydana w Ostrowcu (Generalne Gubernatorstwo) 11 lipca 1940 r., należąca do Krystyny Strachanowskiej. Krystyna Strachanowska urodziła się w majątku Czerniki na Kaszubach, ukończyła szkołę siostr urszulanek w Kościerzynie, a następnie uczyła się w gimnazjum i liceum w Tczewie. Po wejściu Niemców do Polski jej ojciec i starszy brat zostali aresztowani i rozstrzelani w Skarszewach, a Krystynę z matką i siostrą wysiedlono. Po wojnie nie mogły wrócić do Czernik – jako „obszarniczki” miały zakaz zbliżania się do swojego byłego majątku, który został znacjonalizowany.

■ Personalausweis nr 367, wystawiony na nazwisko dr Witold Tylusiński 31 grudnia 1943 r. Dokument lekarza medycyny pracującego w kieleckim szpitalu. Wraz z dr. Kamińskim jesienią 1940 r. zostali powołani przez niemiecką służbę medycyny wojskowej do przeprowadzenia szczepień ochronnych żołnierzy Wehrmachtu przeciw chorobom tropikalnym. Informację tę przekazali polskiemu wywiadowi, przyczyniając się do wykrycia planu przerzucenia do Afryki Północnej Afrika-Korps, niemieckiego korpusu ekspedycyjnego utworzonego w celu wsparcia sił włoskich.

■ Album wykonany w niewoli niemieckiej zawierający portrety dziewięciu oficerów III Gdynskiego Baonu Obrony Narodowej, wykonany z okazji imienin dowódcy mjr. Franciszka Piotrowiaka przez por. Tadeusza Dworzańskiego, 1942 r.

■ Czarno-biała fotografia przedstawiająca kładkę dla pieszych nad ul. Zgierską w getcie łódzkim.

■ Czarno-biała fotografia przedstawiająca Żydów zmuszonych do pracy na rynku w Zamościu.

■ Francuski plakat „Revolution national” z wizerunkiem marszałka Philippe'a Pétaina i flagą francuską, wydrukowany przez kolaboracyjny rząd Vichy. Autor: Philippe Henri Noyer, 1940 r.

■ Rysunki z pobytu w niewoli sowieckiej i obozie pracy w 1939 r., wykonane w 1940 r. przez Ludwika Nowakowskiego. Rysunki przekazane przez Magdalenę Nowakowską-Sieroszewską.





Przodek do armaty z wyposażenia artylerii Wojska Polskiego II RP po konserwacji. Zachowane fragmentarycznie przedwojenne oznaczenia.
Fot. Marcin Westphal

Konserwacja

Obiekty, które trafiają do Muzeum w złym stanie zachowania, poddawane są zabiegom konserwatorskim. Czynności te mają na celu przede wszystkim zatrzymanie procesu destrukcji poszczególnych obiektów oraz nadanie im wartości ekspozycyjnych. Wszelkie zabiegi przeprowadzane są z poszanowaniem śladów upływu czasu i walorów dawności.

W 2016 r. wykonano 175 konserwacji pełnych, w tym konserwację z elementami rekonstrukcji przodka do armaty 75mm. mod.1897/16. Ponadto 553 obiekty zostały poddane fumigacji – konserwacji zabezpieczającej. Zlecono także wykonanie na potrzeby wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej 132 kopii obiektów z metalu, papieru, tkaniny.

Przodek do armaty 75mm. mod.1897/16 został skonstruowany we Francji na przełomie XIX i XX w. Wraz z armatą przyjęty na wyposażenie artylerii Wojska Polskiego II RP. Przodek armaty, który znajduje się w zbiorach Muzeum został znaleziony w 2012 r. w miejscu, gdzie 2 września 1939 r. 6 Dywizja Wojska Polskiego stoczyła bitwę z oddziałami 5 Dywizji Pancernej Wehrmachtu, pod Pszczyną, w okolicy wsi Wiklice. Obiekt został znaleziony w stanie szczątkowym. Duża część elementów składowych zaginęła. Celem przeprowadzonych prac była konserwacja zachowanych części, rekonstrukcja fragmentów oraz zabezpieczenie całości w stopniu umożliwiającym ekspozycję obiektu w warunkach muzealnych.

Skrzynia nabojowa i płyta z gniazdami na naboje przodka do armaty przed i po konserwacji.
Fot. Marcin Westphal



W ubiegłym roku konserwacją objęto również szynowy wózek transportowy, pochodzący z cegielni wykorzystującej pracę więźniów obozu Stutthof. Podczas wojny podobne wózki były używane przez więźniów i służyły do przewozu sypkich materiałów budowlanych. Jego konstrukcja pozwalała na łatwy zsypanie zawartości skrzyni na obie strony wózka. Ze względu na zaawansowany stan korozji wózek został poddany gruntownemu remontowi polegającemu na jego demontażu, usunięciu i powstrzymaniu dalszych procesów korozyjnych, naniesieniu farby pokładowej i dwóch powłok malarskich, ponownym montażu i końcowym patynowaniu obiektu. Do wózka dołączone są dwa odcinki wąskotorowych szyn, które również zostały poddane renowacji. Jako eksponat o szczególnej wartości, poświadczający morderczą pracę więźniów w obozach koncentracyjnych, został umieszczony na wystawie głównej Muzeum.

Szynowy wózek transportowy z cegielni wykorzystującej pracę więźniów obozu Stutthof.
Fot. Dominik Jagodziński





Spotkania pracowników Muzeum ze świadkami wojny, Stanisławem Dąbrowskim i Lucją Świchowską-Lysakowską.

Ewidencja zbiorów

Ewidencja zbiorów prowadzona jest w Elektronicznym Systemie Ewidencji Zbiorów Muzealnych ZEUS, dostosowanym specjalnie do potrzeb Muzeum II Wojny Światowej. Program ZEUS stanowi kompleksową bazę danych i pozwala m.in. na opracowanie eksponatów zgodnie z przepisami prawa polskiego oraz jednoczesną edycję inwentarza muzealnego i tworzenie kart ewidencyjnych obiektów. Zastosowane rozwiązania umożliwiają lokalizację topograficzną obiektów, a także rejestrację wszelkich procesów konserwatorskich, jakim poddawany jest dany obiekt. Baza stanowi również platformę do przyszłej publikacji i wymiany informacji o zbiorach w Internecie.

Relacje świadków II wojny światowej

W zbiorach Muzeum znajdują się również notacje filmowe. W 2016 r. wykonano 67 notacji ze świadkami historii, w tym 24 na terenie Polski, 12 w Kazachstanie, 26 na Ukrainie i 5 w Niemczech. Notacje na terenie Polski wykonano m.in. w Gdańsku, Gdyni, Warszawie, Olkuszu, Żukowie i Starogardzie Gdańskim. Tematyka wykonanych w Polsce notacji była bardzo obszerna i obejmowała m.in. następujące zagadnienia:

- wydarzenia września 1939 r.,
- terror okupanta w stosunku do ludności polskiej i żydowskiej,

Nagrywanie notacji ze świadkami wojny w Kazachstanie: Ebubakirem Abilajewem, Tatarem deportowanym z Krymu na Ural, i Zaksalyk Erdesową, deportowaną Polką mieszkającą w Taraz.



- szkolnictwo podczas okupacji,
- praca przymusowa nieletniej młodzieży polskiej,
- obozy koncentracyjne Stutthof, Ravensbrück i in.,
- deportacje sowieckie Polaków, w tym z 1940 i 1941 r., jak i powojenne z Kociewia,
- konspiracja i partyzantka polska na terenach okupowanych,
- Powstanie Warszawskie,
- Wolne Miasto Gdańsk – losy wojenne Polonii,
- wyzwolenie Gdańska i Pomorza,
- grabież mienia i akty przemocy wobec ludności dokonywane przez żołnierzy sowieckich,
- konspiracja powojenna,
- represje komunistyczne na terenie Polski po 1944 r. w stosunku do członków powojennego podziemia niepodległościowego,
- szlak bojowy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Tematyka notacji wykonanych w Kazachstanie dotyczyła losów rodzin polskich i innych narodów deportowanych do Kazachstanu oraz tworzenia oddziałów Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR pod wodzą gen. Władysława Andersa w Kazachstanie. Zrealizowano 6 notacji z Polakami, 2 z Koreańczykami, 2 z Tatarami Krymskimi i 2 z Turkami. Ponadto wykonano notacje filmowe w terenie, m.in. w miejscowościach Merke, Ługowoje i Czokpak, które dotyczyły pobytu armii gen. Władysława Andersa w Kazachstanie.



Spotkania ze świadkami wojny
i nagrywanie notacji.



Spotkania ze świadkami wojny
i nagrywanie notacji.

Zakres tematyczny notacji wykonanych na Ukrainie dotyczył m.in. zagadnień terroru okupantów sowieckiego i niemieckiego na Kresach Wschodnich II RP, w tym zbrodni w stosunku do ludności polskiej i żydowskiej; zbrodniczej działalności UPA (w tym zbrodni dokonanych m.in. w Janowej Dolinie i Wielkiej Pławuczy); losów ludności podczas przechodzenia frontów wojennych (m.in. w Tarnopolu i Równem); terroru powojennego NKWD i związanych z tym deportacji.

W trakcie pobytu w Niemczech zrealizowano notacje filmowe, których tematyka dotyczyła m.in. losów zgermanizowanych dzieci pochodzących z krajów zajętych przez okupanta niemieckiego; ofiar Zagłady; świadectw zbrodni niemieckich i związanych z tym procesów sądowych; losów ludności cywilnej w czasie wojny, w tym ofiar bombardowań lotniczych.

Od początku istnienia Muzeum zrealizowało już **237 notacji filmowych ze świadkami historii.**



Działalność naukowa i wydawnicza

Konferencje naukowe

Konferencje organizowane i współorganizowane przez Muzeum

Deбата historyczna „Jak rozmawiać o wojnie?” w Gdańsku

6 października na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego odbyła się debata pt. „Jak rozmawiać o wojnie?”. Projekt zrealizowano w ramach działań „Filmoteki Demokracji” i pod patronatem Muzeum II Wojny Światowej. Debatę ilustrowały fragmenty filmów dokumentalnych *War Neuroses: Netley Hospital*, 1917 (1918) i *Let There Be Light* (1946), przedstawiających skutki wojny, które dotyczą żołnierzy po powrocie z frontu. Projekcję filmową poprzedziła prelekcja dr. Janusza Marszałca, zastępcy dyrektora Muzeum II Wojny Światowej. Po filmach odbyła się dyskusja, moderowana przez filmoznawcę prof. Mirosława Przyłipiaka, oscylująca wokół wątków: Jak pokazywać wojnę, jak rozmawiać o wojnie? Historia a polityka – niebezpieczne związki.

Konferencja naukowa „Cichociemni. Historie bohaterów” w Toruniu

Po raz 26. Fundacja General Elżbiety Zawackiej z Torunia zorganizowała konferencję naukową „Cichociemni. Historie bohaterów”, która służyła uczczeniu Święta Niepodległości i odbywała się we współpracy z Muzeum II Wojny Światowej oraz Centrum Kultury Dworu Artusa w Toruniu. Na tegorocznej konferencji zostało wygłoszonych 11 referatów i przeprowadzono warsztaty historyczne. Gościem honorowym spotkania był ostatni żyjący cichociemny, kpt. Aleksander Tarnawski.

Deбата „Dla Polski. Między dumą a kompleksami” w Gdańsku

Stowarzyszenie im. Bolesława Srockiego, Muzeum II Wojny Światowej oraz Europejskie Centrum Solidarności 19 listopada zorganizowały debatę „Dla Polski. Między dumą a kompleksami”, z udziałem: Olgi Krzyżanowskiej, red. Macieja Wierzyńskiego, prof. Pawła Machcewicza, Stanisława Cioska. W roli moderatora rozmowy wystąpił ks. Krzysztof Niedałtowski. Było to trzecie spotkanie z cyklu debat zainicjowanych przez Stowarzyszenie im. Bolesława Srockiego, w których trakcie zaproszeni goście, autorytety w różnych dziedzinach, dyskutowali o problemach współczesności, jako pretekst traktując hasła sformułowane w kręgu Związku Młodzieży Polskiej „Zet” w XIX i XX w.



Publikacje

Katalog wystawy głównej Muzeum II Wojny Światowej

Muzeum udostępniło przyszłym zwiedzającym katalog wystawy głównej. Katalog oprócz prezentowanych eksponatów zawiera komentarze historyczne i jest zwięzłym kompendium wiedzy o II wojnie światowej.

Katalog otwiera wstęp autorstwa prof. dr. hab. Pawła Machcewicza, dyrektora Muzeum II Wojny Światowej. Zawarto w nim przesłanie wystawy, związane z koniecznością zachowania pamięci o wydarzeniach II wojny światowej i jej ofiarach. Wyjaśniono tam zamiar wyeksponowania przez Muzeum polskiego i, szerzej, środkowoeuropejskiego doświadczenia wojny jako tragedii wywołanej przez dwa totalitaryzmy: niemiecki nazizm i radziecki komunizm. Podkreślono także nieodzowność zachowania perspektywy zwykłych ludzi, w największym stopniu dotkniętych konsekwencjami wojny. Katalog składa się z 18 rozdziałów, tematyką odpowiadających najważniejszym sekcjom wystawy głównej. Opiera się na archiwalnych zdjęciach i eksponatach pochodzących z zasobu Muzeum lub pozyskanych z innych instytucji, a także od darczyńców. Narracja katalogu uzupełniona została o część „czy wiesz, że...?”, zawierającą mniej znane fakty związane z różnymi aspektami II wojny światowej.

Katalog opisuje m.in. rozwój totalitaryzmów w przedwojennej Europie, grozę wojny, w tym terror okupacyjny, zagładę Żydów, czystki etniczne i opór społeczeństw, aż po zakończenie wojny i jej konsekwencje w postaci żelaznej kurtyny i podziału Europy na wolny Zachód i radziecką strefę wpływów. Zamyka go rozdział „Od Wiadrowni do Muzeum”, stanowiący rodzaj linii czasu, wyznaczającej najważniejsze wydarzenia z historii miejsca, w którym powstało muzeum, a w którym do 1945 r. znajdowała się historyczna część Gdańska – Wiadrownia. Linia czasu obejmuje także lata powojenne, aż po budowę gmachu muzealnego.

Publikację można nabyć w księgarniach i w księgarni internetowej motyleksiążkowe.pl w wersji polskiej i angielskiej.

Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Katalog wystawy głównej, Rafał Wnuk, Paweł Machcewicz, Oliwia Gałka-Olejko, Łukasz Jasiński, współpraca Jan Daniluk, Gdańsk 2016, ss. 252, ISBN 978-83-63029-61-6.

Museum of the Second World War. Catalogue of the permanent exhibition, Rafał Wnuk, Paweł Machcewicz, Oliwia Gałka-Olejko, Łukasz Jasiński, Assistance: Jan Daniluk, Gdańsk 2016, pp. 252, ISBN 978-83-63029-65-4.

W 2016 r. Muzeum wydało następujące publikacje:

■ **Sprawiedliwość, zemsta i rewolucja. Rozliczenia z wojną i okupacją w Europie Środkowo-Wschodniej**, red. Andrzej Paczkowski, Gdańsk 2016, 266 s., ISBN 978-83-63029-79-1.

Praca jest cennym wkładem w poznanie kwestii powojennych rozliczeń z okupacją i wojenną kolaboracją.

prof. dr hab. Wojciech Roszkowski

■ Piotr M. Majewski, **Zmarnowana szansa? Możliwości obrony Czechosłowacji jesienią 1938 roku**, Gdańsk 2016, ss. 360, ISBN 978-83-63029-58-6.

Czy Czechosłowacja mogła jesienią 1938 r. obronić się przed niemieckim atakiem? Czy podejmując decyzję o przyjęciu dyktatu monachijskiego, władze tego państwa zmarnowały szansę na zwycięstwo, które mogło powstrzymać dalszą ekspansję Hitlera?

z wprowadzenia

■ **W kręgu Bolesława Srockiego. Ludzie „Petu”. Relacje – wspomnienia – polemiki**, wybór, oprac. i wstęp Waldemar Stopczyński, Gdańsk 2016, ss. 496, ISBN 978-83-63029-67-8.

Poprzez pierwotną współpracę konspiracyjnego „Petu” z Organizacją Małego Sabotażu „Wawer”, a potem zaangażowanie w Grupy Szturmowe Szarych Szeregów środowisko to staje się z czasem częścią elity warszawskiego Kedywu KG AK, a w godzinie próby jego liderzy nie tylko dowodzą strukturami batalionów „Parasol” i „Zośka”, ale też giną na posterunku, realizując najtrudniejsze zadania w najcięższych powstańczych walkach w Warszawie.

dr hab. Adam F. Baran

■ Jiří Friedl, **Żołnierze banici. Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych w Czechach w 1945 roku**, tłum. Grzegorz Gąsior, tłum. dokumentów w aneksie Marek Piotr Deszczyński, Gdańsk 2016, ss. 189, ISBN 978-83-63029-91-3.

W czeskich archiwach zachowało się stosunkowo dużo materiałów o brygadzie, czego dowodem będzie niniejsza książka. Nie mniej ważnym jej celem jest zaprezentowanie spojrzenia czeskiego historyka na Brygadę Świętokrzyską, nieobciążonego nieraz bardzo emocjonalnym zaangażowaniem w spór o rolę tej formacji.

ze wstępu do wydania polskiego



■ Jerzy W. Borejsza, **Śmieszne sto milionów Słowian. Wokół światopoglądu Adolfa Hitlera**, Gdańsk 2016, ss. 176, ISBN 978-83-63029-64-7.

Samo słowo „antyslawizm” pojawia się po wielokroć w różnych połączeniach, ale nie jako zjawisko odrębne w pracach o teoriach rasowych narodowych socjalistów czy w opracowaniach o podboju Europy Wschodniej. Omawiając różne praktyki hitlerowskie na Wschodzie, jeszcze nie docenia się, że stała za nimi wyraźnie motywacja antysłowiańska.

fragment przedmowy do drugiego wydania

■ Jerzy Platajs, **Zbrodnia katyńska. Zeznania świadków przed polskimi sądami wojskowymi (1943–1946)**, Gdańsk 2016, ss. 443, ISBN 978-83-63029-75-3.

Książka dotyczy mało znanej kwestii przesłuchań przed polskimi sądami wojskowymi w Wielkiej Brytanii byłych polskich jeńców wojennych, ocalałych z zagłady trzech obozów specjalnych NKWD ZSRR – w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku.

prof. dr hab. Wojciech Materski

■ Sebastian Pawlina, **Praca w dywersji. Codziennosc żołnierzy Kedywu Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej**, Gdańsk 2016, ss. 402, ISBN 978-83-63029-60-9.

Jest to bezsprzecznie jedyna znana mi praca w polskiej historiografii, traktująca o tak bogatej i różnorodnej palecie problemów związanych z codziennością konspiracyjną – od uwarunkowań przyłączenia się do podziemia, przez szeroko ujęte problemy bytowe (pieniądze, mieszkanie, odzież, żywność), przez relacje z dowództwem i wewnątrz własnej grupy, po kwestie etyczne i stres (...).

prof. dr hab. Jerzy Kochanowski



Seria albumów o tematyce historycznej

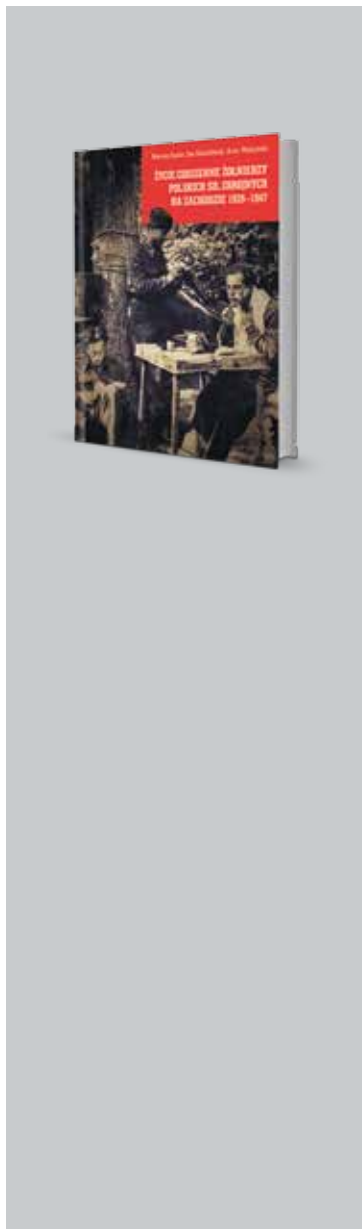
Życie codzienne żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947 jest trzecim albumem z archiwalnymi zdjęciami z czasów II wojny światowej wydanym przez Muzeum. Zamieszczone w nim fotografie pochodzą ze zbiorów Imperial War Museum w Londynie oraz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Materiał ilustracyjny uzupełniono fragmentami relacji żołnierzy, dotyczącymi prezentowanych aspektów życia w wojsku.

– Naszym zamiarem było zaprezentowanie ogólnych zjawisk i sytuacji, w jakich znajdowali się żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w trakcie swojej służby. Zgodnie z zasadniczym podziałem życia każdego żołnierza w każdej armii album dzieli się na części zatytułowane „na służbie” i „poza służbą” – wyjaśniają autorzy we wstępie.

W poszczególnych rozdziałach znajdują się zdjęcia dokumentujące warunki mieszkaniowe na kwaterach, w drodze do wojska, w boju, codzienne ćwiczenia, jedzenie posiłków, warunki higieniczne, wspólne obchodzenie świąt, pobyt w szpitalu i leczenie. W części „poza służbą” pokazano uprawianie sportu, spotkania z żołnierzami sojuszniczych armii, spotkania towarzyskie, a także zabawy ze zwierzętami należącymi do żołnierzy lub stanowiącymi własność jednostki.

W albumie nie zabrakło informacji o służbie kobiet, gdyż przy Polskich Siłach Zbrojnych powołano takie formacje, jak Pomocnicza Służba Kobiet, Pomocnicza Lotnicza Służba Kobiet i Pomocnicza Morska Służba Kobiet. W jednym z rozdziałów opisano życie dzieci i młodzieży, ponieważ wojsku wyprowadzonemu przez gen. Władysława Andersa ze Związku Radzieckiego towarzyszyło kilka tysięcy młodzieży. Album zamyka rozdział „W rozterce” przedstawiający sytuację polskich żołnierzy po zakończeniu wojny – zarówno losy tych, którzy zdecydowali się wrócić do kraju, jak i tych, którzy pozostali na obczyźnie.

Mariusz Gąsior, Jan Szkudliński, Artur Wodzyński, **Życie codzienne żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947**, ss. 247, Gdańsk 2016, ISBN 978-83-63029-57-9.



Seria komiksów o tematyce historycznej

W 2016 r. po raz pierwszy nakładem Muzeum wydano komiksy historyczne: *Akcja Kopernik*, *Katyń* i *Jachna*. Seria komiksów była tworzona z myślą o młodzieży. Każdy z komiksów oprócz kart z rysunkami zawiera pomocnik historyczny, w którym wyjaśniono tło historyczne prezentowanych wydarzeń, zamieszczono biografie postaci oraz opisy eksponatów z kolekcji Muzeum będących inspiracją do treści.

■ Elżbieta Olczak [scenariusz], Sławomir Kielbus [rysunki], **Akcja Kopernik**, Gdańsk 2016, ss. 32, ISBN 978-83-63029-78-4.

Komiks **Akcja Kopernik** to ilustrowana opowieść o słynnej akcji usunięcia z pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie tablicy z niemieckim napisem, którym okupanci zakryli napis polski. Dokonał tego Maciej Aleksy Dawidowski ps. „Alek”. Ten bohater książki Aleksandra Kamińskiego *Kamienie na szaniec* był jednym spośród tysięcy młodych ludzi, którzy w czasie okupacji stawiali opór Niemcom, podejmując działania małego sabotażu. Nie tylko wyczyn „Alka” i jego godna podziwu postawa zachęciły nas do przybliżenia okupacyjnej walki młodych ludzi z Niemcami, lecz także kopia tablicy z pomnika Kopernika, znajdująca się na wystawie głównej w Muzeum II Wojny Światowej.

■ Agata Abramowicz [scenariusz], Jacek Michalski [rysunki], **Katyń**, Gdańsk 2016, ss. 32, ISBN 978-83-63029-81-4.

Komiks **Katyń** jest poświęcony losom Stefana Wąsowskiego, polskiego lekarza i żołnierza, który wraz z 4400 innymi polskimi oficerami został zamordowany przez Sowieców w Katyniu wiosną 1940 r. Jest to również opowieść o kłamstwie, jakie towarzyszyło tej zbrodni aż do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Nie tylko postać Stefana Wąsowskiego, lecz także kilka niezwykle przedmiotów – jego osobistych pamiątek – przechowywanych w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku zachęciły nas do przybliżenia tej bolesnej karty z dziejów Polski. Wśród tych eksponatów znajduje się m.in. wizytowa koszula, którą jego żona pieczołowicie przechowywała, licząc, że mąż kiedyś jeszcze ją założy, oraz binokle doktora, które zostały znalezione w masowym grobie w Katyniu.

■ Daniel Chraniuk, Zbigniew Tomecki [scenariusz], Gabriela Becla [rysunki], **Jachna**, Gdańsk 2016, ss. 32, ISBN 978-83-63029-74-6.

Komiks **Jachna** to opowieść o Janinie Wasiljów-Smoleńskiej PS. „Jachna”. Była ona sanitariuszką w oddziałach partyzanckich Armii Krajowej na Wileńszczyźnie w czasie II wojny światowej oraz w 5 Wileńskiej Brygadzie AK, walczącej z władzą komunistyczną po zakończeniu wojny. Za czynny opór wobec komunistów spędziła 10 lat w więzieniach. Do przybliżenia partyzanckiej i więziennej

historii „Jachny” zachęciły nas nie tylko jej burzliwe losy oraz postawa, lecz także kilka niezwykle przedmiotów – jej osobistych pamiątek – znajdujących się w zbiorach Muzeum. Jest to m.in. dar współtwórczyniarki – pudełeczko na różaniec.

Nagrody dla publikacji Muzeum

Książka Audriusa Žulysa *Polska w polityce zagranicznej Litwy w latach 1938–1939. Studium z historii dyplomacji*, wydana nakładem Muzeum, znalazła się wśród 10 książek nominowanych do Nagrody Historycznej im. Kazimierza Moczarskiego 2016. Konkurs wyłania najlepszą książkę roku poświęconą historii Polski po 1918 r. i jest najbardziej prestiżowym wydarzeniem na polskim rynku księgarskim.



Biblioteka Muzeum

Zbiory biblioteczne Muzeum liczą ponad **19 000 pozycji** związanych z tematyką II wojny światowej i jej następstw. Są to książki, czasopisma, dokumenty audiowizualne, dokumenty elektroniczne, dokumenty kartograficzne, zbiory specjalne oraz relacje i wspomnienia. W 2016 r. biblioteka wzbogaciła się o **ponad 3000 jednostek inwentarzowych**.

Gromadzone są również publikacje z zakresu konserwacji, restauracji czy zabezpieczeń muzealiów, a także liczne materiały pomocnicze do pracy w działach Muzeum, m.in. w dziale edukacyjnym. Prenumerowanych jest także 14 tytułów czasopism polskich i zagranicznych.

W bibliotece znajdują się publikacje w przeszło 20 językach: angielskim, chorwackim, czeskim, fińskim, flamandzkim, francuskim, kazachskim, koreańskim, litewskim, luksemburskim, łotewskim, niemieckim, norweskim, polskim, rosyjskim, rumuńskim, serbskim, słowackim, ukraińskim, tureckim i włoskim.

Projekty badawcze

W 2016 r. pracownicy Muzeum II Wojny Światowej prowadzili prace nad następującymi projektami badawczymi:

■ **Żydzi w strukturach polskich wojskowych organizacji podziemnych na terenie dystryktu warszawskiego w latach 1939–1945.** Projekt ma na celu zbadanie działalności osób narodowości żydowskiej w polskim podziemiu oraz przedstawienie losów Żydów, którzy w różnych okolicznościach trafili w szeregi polskiego podziemia, brali udział w działaniach konspiracyjnych i walce zbrojnej. Projekt poświęcony jest także stosunkom między ludnością żydowską a członkami polskich oddziałów konspiracyjnych, pokazuje też codzienność żydowskich członków podziemia do wybuchu powstania warszawskiego, w trakcie jego trwania oraz w okresie do zakończenia okupacji. W ramach projektu zrealizowane zostały kwerendy w zbiorach Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Żydowskim Instytucie Historycznym w Warszawie oraz Muzeum Historii Żydów Polskich Polin. Przewidywane są uzupełniające kwerendy krajowe i zagraniczne, wystąpienia konferencyjne oraz publikacje. Do końca 2017 r. planowane jest zakończenie projektu. Projekt realizuje Wojciech Łukaszun, pracownik Działu Wystawienniczego.

■ **Ludność rodzima w województwie gdańskim, na przykładzie powiatu sztumskiego 1945–1959.** Celem projektu jest ukazanie, jak kształtowała się sytuacja ludności rodzimej w kontekście powojennej rzeczywistości i procesu tworzenia się ustroju Polski Ludowej. Główny nacisk jest położony na zobrazowanie relacji różnych grup ludnościowych tworzących nową społeczność Ziemi Zachodnich i Północnych na tle polityki narodowej i społecznej Polski pod rządami komunistów. Projekt realizuje Bartłomiej Garba, pracownik Działu Wystawienniczego.

■ **Zatoka Gdańska 1943–1945.** Celem projektu jest przedstawienie położenia militarnego tego obszaru, jego znaczenia dla maszyny wojennej i gospodarczej III Rzeszy oraz przygotowań do obrony na przełomie 1944 i 1945 r., jak również przebiegu walk na morzu i lądzie w końcowym okresie wojny. W okresie sprawozdawczym prowadzono kwerendę archiwalną. Projekt realizuje Marcin Westphal, kierownik Działu Wystawienniczego.

■ **Dzieje Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich/Hitlerowskich w Polsce.** Wynikiem niniejszego projektu będzie publikacja pokazująca strukturę i działalność Komisji oraz jej znaczenie w rozliczeniach ze zbrodniami niemieckimi w Polsce po II wojnie światowej, a także jej rolę jako ośrodka naukowego i opiniotwórczego. Projekt jest prowadzony przez Łukasza Jasińskiego, pracownika Działu Naukowego.

■ **Działania specjalne (dywersyjne i sabotażowe) w polityce państw europejskich i konfliktach zbrojnych XX–XXI w.** Projekt w sposób szczególny uwzględnia zaangażowanie ludności cywilnej w akcje specjalne i dywersyjne w czasie II wojny światowej. Realizuje go dr hab. Tomasz Chinciński, kierownik Działu Wydawniczego.

■ **Selbstschutz – samoobrona Niemców etnicznych w Polsce w 1939 r.** Projekt dotyczy zbadania działalności organizacji paramilitarnej utworzonej z Volksdeutschów po wkroczeniu wojsk niemieckich, która odegrała istotny udział w zbrodniach na Polakach. W pierwszym półroczu 2016 r. w ramach projektu prowadzono studia biblioteczne i kwerendy źródłowe; opublikowano następujące artykuły naukowe: Tomasz Chinciński, *Zbrodnie Selbstschutzu jako obiekt muzealnej narracji* [w:] *Zapomniani kaci Hitlera. Volksdeutscher Selbstschutz w okupowanej Polsce 1939–1945. Wybrane zagadnienia*, red. Izabela Mazanowska, Tomasz Ceran, Bydgoszcz–Gdańsk 2016, s. 282–288; Tomasz Rabant, *Harry Schulz – niemiecki zbrodniarz Selbstschutzu* [w:] *ibidem*, s. 227–248. Projekt prowadzi dr hab. Tomasz Chinciński i dr Tomasz Rabant z Działu Wydawniczego.

■ **Prace nad porównawczą analizą procesu rozliczeń (prawnych i politycznych) ze zbrodniami i kolaboracją w czasie II wojny światowej w poszczególnych krajach europejskich.** Efektem będzie przekrojowe opracowanie naukowe procesu rozliczeń po II wojnie światowej, a także porównanie ich z rozliczeniami dokonującymi się w innych momentach historycznych (m.in. po I wojnie światowej, po wojnie domowej w Hiszpanii, po upadku dyktatur komunistycznych). Projekt realizuje prof. dr hab. Paweł Machcewicz, dyrektor Muzeum.

■ **Jeńcy wojenni w niewoli niemieckiej na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy (1939–1945).** Kontynuacja badań (m.in. kwerenda archiwalna zrealizowana 11–15 kwietnia 2016 r. w zbiorach Wojskowego Archiwum Federalnego RFN we Fryburgu Bryzgowijskim/Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg i.Br.); zagadnienia aktualnie w opracowaniu: administracja niemiecka, biblioteki i czytelnictwo, prasa jeniecka. Ponadto kontynuacja współpracy z USHMM Washington nad encyklopedią niemieckich obozów jenieckich (recenzje haseł innych autorów). Projekt realizuje Jan Daniluk, pracownik Działu Naukowego.

■ **Niemiecka policja i SS na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy (1939–1945).** Kontynuacja badań (m.in. kwerenda archiwalna zrealizowana 21–25 lutego 2016 r. w zbiorach Archiwum Państwowego w Poznaniu, finalizacja kwerendy prasowej „Thorner Freiheit” i „Ostdeutscher Beobachter”); zagadnienia aktualnie w opracowaniu: struktury Allgemeine-SS na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy, system sądownictwa SS i policji. Ponadto kontynuacja współpracy z USHMM Washington

nad encyklopedią niemieckich obozów policyjnych i więzień oraz placówek policyjnych (autorstwo wybranych haseł). Projekt realizuje Jan Daniluk, pracownik Działu Naukowego.

■ **Opór i konspiracja w państwach bałtyckich 1941–1953.** Celem projektu jest stworzenie monografii podziemia niepodległościowego działającego w państwach bałtyckich w okresie okupacji niemieckiej i radzieckiej. Książka będzie próbą analizy działań, rozwoju i profilu ideowego organizacji konspiracyjnych funkcjonujących w warunkach dwóch odmiennych systemów okupacyjnych. Problem będzie przedstawiony na szerokim tle historii narodowych. W pierwszym półroczu 2016 r. kontynuowano badania. Projekt prowadzony przez dr. hab. Rafała Wnuka, kierownika Działu Naukowego.

■ **Monte Cassino.** Założeniem projektu jest opisanie walk o Monte Cassino z perspektywy wszystkich uczestniczących w nich stron. W ramach projektu w pierwszym półroczu 2016 r. zostały przeprowadzone kwerendy – w Bibliotece Instytutu Nauk Społecznych i Historii Wojskowości Bundeswehry w Poczdamie oraz w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu; zagadnienie omówiono również w wystąpieniu na sympozjum naukowym. Efektem projektu będzie publikacja dotycząca walk o przełamanie linii Gustawa w 1944 r. Projekt prowadzony przez dr. Jana Szkudlińskiego, pracownika Działu Naukowego.

■ **Deportacje Polaków w głąb ZSRR 1936–1941.** W pierwszym półroczu 2016 r. przeprowadzono kwerendy biblioteczne i archiwalne. Projekt realizuje Dmitriy Panto, pracownik Działu Naukowego.

■ **Protektorat Czech i Moraw – kolaboracja, strategie dostosowania, opór.** Celem projektu jest opracowanie monografii poświęconej niemieckiej okupacji ziem czeskich ze szczególnym uwzględnieniem postaw elit politycznych i społeczeństwa. Podstawą pracy jest kwerenda prowadzona w archiwach czeskich i niemieckich, która będzie kontynuowana w 2017 r. Projekt realizuje dr hab. Piotr M. Majewski, zastępca Dyrektora Muzeum.



Działalność edukacyjna



Otwarcie wystawy „Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy” w Muzeum Ziemi Wieluńskiej, 18 listopada 2015 r.

Wystawy czasowe

„Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy w czasie II wojny światowej”, Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu, 18 listopada 2015 – 6 kwietnia 2016 r.

Wystawa przedstawia życie codzienne na froncie oraz losy żołnierzy walczących w różnych armiach w największym konflikcie zbrojnym XX w. Za pomocą eksponatów, dokumentów i w większości niepublikowanych dotąd fotografii ukazano mniej znane aspekty żołnierskiej służby, widzianej nie tylko z perspektywy pola walki. Wystawę wykonano w polskiej i angielskiej wersji językowej.

Wydarzenia plenerowe

Edukacyjna Inscenizacja Historyczna „Akcja »Burza«”, 17 kwietnia 2016 r.

17 kwietnia 2016 r. w skansenie w Olsztynku odbyła się druga edycja „Akcji »Burza«”, inscenizacji nawiązującej do działalności Polskiego Państwa Podziemnego. Muzeum II Wojny Światowej we współpracy z Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku przygotowało żywą dioramę prezentującą walki oddziałów Armii Krajowej na Wileńszczyźnie w 1944 r. Tego dnia odegrano 4 inscenizacje nawiązujące do historii 77. Pułku Piechoty AK i walk niemiecko-sowieckich stoczonych na Wileńszczyźnie w 1944 r.



Inscenizacja historyczna „Akcja »Burza«” w skansenie w Olsztynku. Fot. Roman Jocher



Europejska Noc Muzeów
na Westerplatte.
Fot. Roman Jocher



Europejska Noc Muzeów
na Westerplatte.
Fot. Roman Jocher

W ramach obchodów Roku Cichociemnych zaprezentowano także sylwetki spadochroniarzy Armii Krajowej działających w ramach struktur prezentowanych oddziałów. Wydarzenie zostało przeprowadzone z udziałem rekonstruktorów, dużą liczbą jednostek historycznego sprzętu: trzema czołgami, działami pancernymi, ciężarówkami, samochodami, motocyklami i z pirotechniką. Na terenie skansenu zaaranżowano również obóz partyzancki, gdzie można było skosztować ciepłego posiłku z oryginalnej kuchni polowej. Inscenizację uświetniła obecność kombatanów, żołnierzy Armii Krajowej. W wydarzeniu wzięło udział **1500 widzów**.

Europejska Noc Muzeów na Westerplatte, 21 maja 2016 r.

Muzeum II Wojny Światowej w ramach Europejskiej Nocy Muzeów po raz kolejny zaprosiło na Westerplatte, gdzie przygotowało rozmaite atrakcje, zorganizowane w dwóch strefach edukacyjnych na półwyspie. Pierwsza strefa była poświęcona Lądowej Obronie Wybrzeża i obronie Wojskowej Składowicy Tranzytowej na początku września 1939 r. Odbywały się tam pokazy w wykonaniu rekonstruktorów. Druga strefa edukacyjna była związana z obchodami Roku Cichociemnych; w jej obrębie znajdowały się stanowiska z warsztatami i zadaniami dla wszystkich grup wiekowych, dzięki którym uczestnicy poznali wybrane akcje specjalne, w jakich uczestniczyli spadochroniarze Armii Krajowej. W wydarzeniu wzięło udział **ok. 2500 osób**.



Gra terenowa na Westerplatte dla uczniów „Westerplatte. Znajdź klucz do historii”.
Fot. Roman Jocher

Zajęcia, projekty, warsztaty edukacyjne

Gra terenowa na Westerplatte dla uczniów „Westerplatte. Znajdź klucz do historii”

Gra jest **prowadzona od 2013 r.**, ma wiosenną i jesienną edycję. Do tej pory wzięło w niej udział **blisko 8700 uczniów z Pomorza**. Projekt realizowany jest we współdziałaniu z grupami rekonstrukcyjnymi, odtwarzającymi Wojsko Polskie z okresu kampanii wrześniowej. Ma za zadanie przybliżyć dzieje Wojskowej Składowicy Tranzytowej na Westerplatte oraz przebieg walk obronnych na Wybrzeżu młodszej grupie wiekowej, uczniom klas III szkół podstawowych. Uczestnicy otrzymują zadania, które zostały przygotowane w taki sposób, aby połączyć zdobywanie wiedzy i zabawę, jednocześnie ucząc pracy w zespole i wspólnego rozwiązywania historycznych zagadek. Dodatkową atrakcją są przejazdy drezynami historyczną trasą kolejową na terenie dawnej Wojskowej Składowicy Tranzytowej. Łącznie w przeprowadzonych w tym roku zajęciach wzięło udział **2700 osób**.

Warsztaty „Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy w czasie II wojny światowej”

Warsztaty skierowane do uczniów klas IV–VI szkół podstawowych, nawiązujące do wystawy czasowej przygotowanej przez Muzeum II Wojny Światowej, którą można było oglądać w Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu. Głównym celem zajęć było zainteresowanie uczniów zagadnieniami związanymi z historią II wojny światowej. Podczas zajęć uczniowie dowiadywali się, jak wyglądało codzienne życie żołnierzy i jakim trudnościom musieli stawiać czoła, oraz że służba żołnierzy nie wiązała się jedynie z walką. Dzięki zadaniom wykonywanym podczas warsztatów uczniowie zapoznawali

się m.in. z umundurowaniem i wyposażeniem żołnierzy polskiej i innych armii walczących w czasie II wojny światowej. **Warsztaty zainaugurowano w 2014 r.** W 2016 r. zostały przeprowadzone w Wieluniu. W ramach współpracy pierwszą turę przeprowadzili pracownicy Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, były zaś kontynuowane przez pracowników Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu. W warsztatach udział wzięło **345 osób**.

Warsztaty edukacyjne „Sekrety Enigmy”

Warsztaty przygotowane przez Muzeum dla uczniów, dotyczą złamania kodu niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma przez polskich matematyków oraz wpływu tego zdarzenia na losy II wojny światowej. Zajęcia są bezpłatne i odbywają się na terenie szkół, trwają ok. 40 min. Warsztaty stanowią uzupełnienie i rozwinięcie wiadomości zawartych w programie nauczania historii. Wyjątkowość projektu polega na połączeniu prezentacji tła historycznego z rozwiązywaniem łamigłówek kryptologicznych za pomocą szyfrów stosowanych na przestrzeni dziejów.

Specjalnie na potrzeby tego projektu przygotowano pomoce dydaktyczne – modele maszyny szyfrującej z obrotowymi wirnikami, pozwalające samodzielnie kodować i rozkodowywać wiadomości, a także kopie i symulatory Enigmy oraz modele wirników, dzięki którym lepiej można zrozumieć zasady kodowania zastosowane w maszynie, ponadto zaś zeszyty ćwiczeń. W warsztatach wzięło udział **186 osób**.



NAGRODY DLA MUZEUM ZA DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNĄ

18 maja 2016 r. Muzeum II Wojny Światowej otrzymało **wyróżnienie w konkursie Pomorska Nagroda Muzealna w kategorii Edukacja** za warsztaty muzealne „Sekrety Enigmy”. Nagrodzony projekt został przygotowany i był prowadzony przez Mateusza Jasika, pracownika Działu Edukacyjnego Muzeum.

23 maja 2016 r. w konkursie na **Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla 2015** Muzeum otrzymało **wyróżnienie w kategorii Edukacja** ponownie za warsztaty „Sekrety Enigmy”. Sybilla jest ogólnopolskim konkursem organizowanym od 1980 r., obecnie przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.



Warsztaty edukacyjne:
„Wszystko w Twoich rękach”
i „Cichociemni – poznaj legendę
Polski Walczącej”.
Fot. Roman Jocher

Warsztaty edukacyjne „Wszystko w Twoich rękach”, 5–6 marca 2016 r.

Warsztaty były skierowane do osób dorosłych i miały na celu pokazanie znaczenia pomysłowości i gospodarności w czasie II wojny światowej. Nawiązywały do zajęć, które kobiety musiały opanować do perfekcji, aby zapewnić rodzinie byt w tych trudnych czasach. Uczestnicy spotkań poznali życie codzienne kobiet, wojenną modę kobiecą oraz dowiedzieli się o zaradności pań w czasie okupacji na przykładzie zbiorów Muzeum (przygotowanie jadłospisu, rzeczy przydatnych w gospodarstwie domowym i strojów z dostępnych wówczas materiałów), a także wysłuchali prezentacji na temat programu i misji Muzeum II Wojny Światowej. W projekcie udział wzięło 80 osób.

Projekt terenowo-historyczny „Cichociemni – poznaj legendę Polski Walczącej”, 31 marca–6 kwietnia 2016 r.

Zajęcia przygotowane dla uczniów szkół gimnazjalnych dotyczyły czterech wybranych akcji specjalnych w okupowanej przez Niemców Europie. Wątki związane z cichociemnymi pojawiły się w punktach dotyczących próby wysadzenia pociągu z generalnym gubernatorem Hansem Frankiem, przeprowadzonej w noc z 29 na 30 stycznia 1944 r., oraz akcji specjalnej „Kutschera” – zamachu na Franza Kutschere, dowódcę SS i policji na dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa, dokonanego 1 lutego 1944 r. przez żołnierzy oddziału specjalnego AK. Projekt zrealizowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Stara Papiernia w Łąpinie. W projekcie udział wzięło **265 osób** uczniów wraz z opiekunami.



Lekcja historii dla dzieci i młodzieży
na cmentarzach w Gdańsku
i Sopocie połączona ze spotkaniami
z kombatanami i historykami.
Fot. Bartosz Odorowicz.

Lekcja historii na cmentarzach bohaterów – podsumowanie Roku Cichociemnych, 26 września 2016 r. Muzeum II Wojny Światowej **od 2011 r. tuż przed dniem Wszystkich Świętych organizuje wyjątkowe lekcje historii**. Uczniowie wspólnie z kombatanami i historykami odwiedzają groby żołnierzy Armii Krajowej. Jest to okazja, by przybliżyć wojenne losy bohaterów spoczywających na cmentarzach, przeprowadzić drobne prace porządkowe, oddać należny szacunek zmarłym.

W tym roku Muzeum rozszerzyło formułę i przygotowało lekcję historii wykorzystującą aż trzy trójmiejskie cmentarze. Jednocześnie w ramach spotkania zwięźcono i podsumowano projekt „Cichociemni – poznaj legendę Polski Walczącej”. W przedsięwzięciu udział wzięli kpt. Ryszard Kozubowski, prezes Koła Gdańsk Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, i prof. Jerzy Grzywacz, prezes Okręgu Pomorskiego ŚZŻAK, którzy opowiadali o doświadczeniach wojennych zgromadzonym uczniom, nauczycielom i drużynom harcerskim z Trójmiasta.

Spotkania z historycznymi grami planszowymi

Projekt długoterminowy, obliczony na tworzenie społeczności hobbystów skupionych wokół Muzeum. W cotygodniowych spotkaniach organizowanych pod egidą Muzeum uczestniczą trójmiejscy miłośnicy planszowych gier historycznych i wojennych. W trakcie spotkań prowadzący (przedstawiciel Muzeum) zapoznaje uczestników z zasadami gier, inicjuje dyskusje o historyczności poszczególnych tytułów i bieżącej działalności Muzeum.



Stoisko Muzeum na Targach Gra i Zabawa i prezentacja projektu „Historia na planszy: Na Berlin!”, 19–20 listopada 2016 r.
Fot. Bartosz Odorowicz

Historia na planszy: „Na Berlin!”, 19–20 listopada 2016 r.

Projekt z jednej strony ma na celu przekazanie uczestnikom wiedzy o ważnych epizodach II wojny światowej, a z drugiej – promocję nowoczesnych gier planszowych jako doskonałego narzędzia edukacyjnego. Na specjalnie przygotowanym przez Muzeum stoisku uczestnicy mogli wziąć udział w strategicznym wyścigu armii alianckich do Berlina. Wynik każdej rozgrywki miał wpływ na przebieg całej kampanii. Działania zbrojne zostały pokazane na podświetlanej planszecie sztabowej. Obecni na spotkaniu edukatorzy z Muzeum tłumaczyli zasady i przybliżali szczegóły wydarzeń, obrazowanych przez mechanikę poszczególnych gier. Całości towarzyszyła prezentacja unikatowych fotografii i muzyka z epoki. Spotkania realizowane były w trakcie Targów Gra i Zabawa, w centrum wystawienicznym AmberExpo 19–20 listopada 2016 r. Udział wzięło **ok. 300 osób**.

Warsztaty: Projektowanie historycznych gier planszowych

Prototypowe warsztaty realizowane w Centrum Edukacji Wymiennikownia w Gdyni oraz w Zespole Szkół Salezjańskich w Rumi dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej. Uczestnicy w ciągu czterech miesięcy trwania projektu poznali mechaniki wykorzystywane w nowoczesnych grach planszowych, zasady tworzenia takich gier, a następnie – podzieleni na grupy – samodzielnie pracowali nad własną grą o tematyce historycznej. Efektem warsztatów było m.in. powstanie gier poświęconych Polskiemu Państwu Podziemnemu i Westerplatte. W zajęciach wzięło udział **ok. 24 uczestników**.

Warsztaty przygotowane przez Muzeum w trakcie obozu harcerskiego „Historia w terenie”.
Piaski – Krynica Morska, sierpień 2016 r.



Współpraca przy projektach edukacyjnych

XIV Rajd Pieszy Szlakiem Żołnierzy 5 Wileńskiej Brygady AK mjr. „Łupaszki”, 25–29 czerwca 2016 r.

Głównymi celami rajdu są: przekazanie uczestnikom wiedzy na temat działalności podziemia niepodległościowego w Polsce po 1944 r., ze szczególnym uwzględnieniem Pomorza; spotkanie z „żywą” historią, tj. z ostatnimi żyjącymi kombatanami podziemia niepodległościowego; upowszechnienie wiedzy na temat walk o niepodległość i suwerenność RP oraz przywrócenie pamięci o ofiarach wojny i okresu powojennego.

W trakcie rajdu uczestnicy zapoznają się z dziejami podziemia antykomunistycznego, jego bohaterami oraz terenem, na którym operowały szwadrony jednego z najwybitniejszych oficerów partyzantki – mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, a także poznają metody zwalczania podziemia przez aparat represji. Patrole poruszają się po wskazanych trasach, wykonując otrzymane zadania i starając się unikać spotkania ze specjalnymi grupami operacyjnymi UB/MO. Przedsięwzięcie skierowane jest przede wszystkim do młodzieży szkolnej.

II edycja obozu harcerskiego „Historia w terenie”, Piaski – Krynica Morska, sierpień 2016 r.

Celem przedsięwzięcia było upowszechnianie wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym z okresu II wojny światowej, a także podziemia poakowskiego z lat 1944–1956 wśród zuchów i harcerzy oraz mieszkańców i turystów przebywających na Mierzei Wiślanej. 10 sierpnia zastępca dyrektora Mu-



Gra terenowa na Westerplatte dla uczniów „Westerplatte. Znajdź klucz do historii”.
Fot. Roman Jocher

zeum dr Janusz Marszałec wygłosił prelekcję historyczną o Powstaniu Warszawskim. 11 sierpnia przeprowadzono bieg i warsztaty „Cichociemni – poznaj legendę Polski Walczącej”. W tej specjalnie zmodyfikowanej edycji odbywały się zajęcia o szkoleniu cichociemnych, Elżbiecie Zawackiej „Zo”, zamachu na Franza Kutscherę, próbie zabicia generalnego gubernatora Hansa Franka czy łączności Armii Krajowej z Londynem. W trosce o atrakcyjność przekazu zapewniono nowoczesne metody edukacyjne (m.in. techniki dramowe, warsztaty techniczne, gry logiczne).

51. Festiwal Chodu Sportowego o Puchar Poczty Polskiej, 27 sierpnia 2016 r.

Odbywający się w centrum Gdańska coroczny festiwal chodu sportowego, upamiętniający poległych obrońców Poczty Polskiej, Muzeum wzbogaciło wystawieniem strefy edukacyjnej. W ramach wydarzenia goście festiwalu mogli wziąć udział w seansie kina plenerowego – pokazach filmów historycznych z komentarzem historyków: *Westerplatte* (1967) i *Wolne Miasto* (1958), obejrzeć mobilną wystawę „Lądowa Obrona Wybrzeża 1939” oraz skorzystać z zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży opracowanych przez Muzeum.

Uczestnicy wykładów otwartych „Spotkania z historią”.
Fot. Roman Jocher



Wykłady otwarte i promocje książek w ramach cyklu „Spotkania z historią”

Muzeum II Wojny Światowej od początku swojej działalności prowadzi cykl wykładów otwartych. W 2016 r. odbyły się następujące spotkania:

- **16 marca 2016 r.** – promocja książki Katarzyny Minczykowskiej *Cichociemna. Generał Elżbieta Zawacka „Zo”*,
- **13 kwietnia 2016 r.** – promocja książki *Druka wojna światowa w pamięci kulturowej w Polsce i w Niemczech. 70 lat później (1945–2015)*, pod redakcją Jerzego Kałużnego, Amelii Korzeniewskiej i Bartosza Korzeniewskiego,
- **19 maja 2016 r.** – promocja książki Kazimierza Kummera *Opowiadania i słuchowiska. Klatka*,
- **16 czerwca 2016 r.** – promocja książki *Sprawiedliwość, zemsta i rewolucja. Rozliczenia z wojną i okupacją w Europie Środkowo-Wschodniej*, pod redakcją Andrzeja Paczkowskiego,
- **19 października 2016 r.** – promocja książki Franza Neumanna *Behemot. Narodowy socjalizm: ustrój i funkcjonowanie 1933–1944*, w tłumaczeniu Jerzego Giebułtowskiego,
- **16 listopada 2016 r.** – promocja książki *W kręgu Bolesława Srockiego. Ludzie „Petu”. Relacje – wspomnienia – polemiki*, w wyborze, opracowaniu i ze wstępem Waldemara Stopczyńskiego.



Spotkanie pracowników Muzeum z przedstawicielami Związku Deportowanych Tatarów Krymskich w Alma Acie w Kazachstanie.

Współpraca krajowa i zagraniczna



Wyjazd i spotkanie z kombatantami w Muzeum Powstania Warszawskiego współorganizowany przez Muzeum.

Spotkanie partnerów projektu Liberation Route Europe w Gdańsku

Współpraca z Okręgiem Pomorskim Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

Działanie polega na uczestniczeniu pracowników Muzeum w spotkaniach środowiska byłych żołnierzy Armii Krajowej, pomocy przy organizowaniu uroczystości (m.in. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, rocznicy utworzenia Polskiego Państwa Podziemnego, Narodowego Święta Niepodległości) i pogrzbów. Członkowie Związku biorą udział w przedsięwzięciach Muzeum, byli gośćmi m.in. „Akcji »Burza«” (inscenizacji historycznej) i lekcji historii na cmentarzach bohaterów. Dział Edukacyjny pomaga także aranżować spotkania młodzieży gimnazjalnej i licealnej z kombatantami. Z byłymi żołnierzami Armii Krajowej przeprowadzane są notacje filmowe, z myślą o wystawie głównej, przyszłych wystawach czasowych i filmach dokumentalnych.

II faza międzynarodowego projektu historyczno-turystycznego Liberation Route Europe

Muzeum II Wojny Światowej jest partnerem międzynarodowego projektu turystyczno-historycznego Liberation Route Europe. W ramach popularyzacji turystyki historycznej Muzeum prezentuje specyfikę wyzwolenia Polski spod niemieckiej okupacji, co – w odróżnieniu od krajów Europy Zachodniej – wiązało się z komunistycznym zniewoleniem. W toku prac nad II fazą projektu Muzeum zorganizowało w dniach 5–7 października 2016 r. walne spotkanie partnerów, w którego trakcie omawiano postępy w pracach nad zawartością merytoryczną strony internetowej LRE, jak również kierunki działalności edukacyjnej oraz organizacji oferty turystycznej. Udział w tym projekcie pozwala na silniejsze umocowanie Muzeum i Polski na mapie turystyki historycznej Europy, a tym samym popularyzację wiedzy o polskiej historii wśród obcokrajowców.

Spotkanie pracowników Muzeum z ks. kan. Władysławem Czapką, dziekanem parafii pw. Św. Piotra i Pawła w Równem na Ukrainie.

Spotkanie pracowników Muzeum w Klubie Polskim w Łucku z Polonią, Fot. Dominik Jagodziński



Liberation Route Europe to projekt współtworzony przez Muzeum II Wojny Światowej oraz partnerów z Holandii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i Belgii. Ideą projektu jest zebranie w jednym miejscu informacji o wydarzeniach związanych z II wojną światową w Europie, jej zakończeniem i ukazaniem odmiennych doświadczeń dotkniętych nią krajów. W ramach projektu powstała strona internetowa www.liberationroute.com oraz aplikacja mobilna, które są dostępne w kilku językach. Zarówno strona, jak i aplikacja pozwalają użytkownikom na szybkie dotarcie do informacji o najważniejszych wydarzeniach, miejscach i postaciach związanych z II wojną światową w Europie.

Spotkanie edukacyjno-promocyjne podczas delegacji na Ukrainie

Spotkanie odbyło się 19 października 2016 r. w Klubie Polskim w Łucku, a prowadzili je przedstawiciele Muzeum, delegowani na prośbę Konsulatu Generalnego RP w Łucku, Bartłomiej Garba i Waldemar Kowalski. Wśród ok. 70 słuchaczy byli przedstawiciele miejscowej Polonii związani z Klubem Polskim w Łucku oraz studenci trzech roczników polonistyki miejscowego uniwersytetu. Uczestnicy mogli się zapoznać z ideą Muzeum, historią jego tworzenia oraz planami dalszych działań. Na przykładzie wybranych prezentacji multimedialnych przedstawiono również, jaką wartość w narracji muzealnej mają notacje filmowe. Organizatorzy spotkania zaplanowali dalszą współpracę w zakresie promowania polskiej historii i kultury na Wołyniu w ramach kolejnych spotkań.

Współpraca zagraniczna w ramach pozyskiwania eksponatów i realizowania notacji filmowych

W 2016 r. prowadząc działania mające na celu pozyskanie eksponatów i realizację notacji filmowych ze świadkami historii, w dalszym ciągu rozwijano współpracę zagraniczną w tym zakresie. Za



Spotkania pracowników Muzeum z redaktorem naczelnym Monitora Wołyńskiego Walentym Wakolukiem oraz konsulem RP w Łucku Krzysztofem Sawickim.

szczególnie cenne należy uznać kontakty z muzeami na Litwie, Ukrainie i w Kazachstanie. Pomocne w trakcie realizacji zadań były zwłaszcza kontakty nawiązane z konsulatami generalnymi RP w Łucku na Ukrainie i w Alma Acie w Kazachstanie. Bezcenna okazała się również pomoc organizacji polonijnych w odwiedzanych krajach, a także funkcjonujących tam polskich parafii kościelnych. Podczas wyjazdów delegacyjnych realizowano również spotkania edukacyjne dla miejscowej Polonii.

Muzeum II Wojny Światowej utrzymuje liczne kontakty z instytucjami muzealnymi i archiwami na całym świecie w związku z pozyskiwaniem ikonografii, muzealiów i praw do nich na potrzeby wystawy stałej.

Wydarzenia specjalne

Z okazji obchodów 30. rocznicy powstania Trybunału Konstytucyjnego jego przedstawiciele zwiedzili Muzeum II Wojny Światowej

Wśród ok. 40 osób, które odwiedziły budowę Muzeum, znaleźli się m.in. prezes Trybunału Konstytucyjnego prof. Andrzej Rzepliński, wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego prof. Stanisław Biernat, pierwsza prezes Sądu Najwyższego prof. Małgorzata Gesdorf, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku prof. Jerzy Stępień. Podczas spotkania dyrektor Muzeum prof. Paweł Machcewicz opowiedział o misji i celach instytucji oraz o etapach powstawania budynku. Goście zobaczyli sale wystawy dla dzieci „Podróż w czasie”, wybrane sale wystawy stałej, w tym przestrzeń z przed-

Fernando Bravo w czasie performance „Zatonięcie Europy. Rzecz o utraconych ojczyznach i ludzkich tragediach” przed budynkiem Muzeum II Wojny Światowej. Fot. Roman Jocher



wojenną warszawską uliczką, a także salę z symbolicznym, zrujnowanym po wojnie miastem, gdzie znajduje się czołg T-34. Udali się również na plac oraz na wieżę, skąd z najwyższych pięter rozpościera się widok na panoramę Gdańską.

Wyjazd studyjny członków Okręgu Pomorskiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej do Warszawy

Na zaproszenie JW GROM w wycieczce uczestniczyli kombatanci i ich bliscy oraz – jako asysta – harcerki ze Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej: 9 GDH „Gniazdo” im. Olgi Drahonowskiej i 15 GDW „Pod Wiatr”. Przedsięwzięcie wsparło Muzeum Powstania Warszawskiego, zapewniając zwiedzanie z przewodnikami swojej wystawy stałej. Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku odpowiadało za stronę merytoryczną i organizacyjną przedsięwzięcia. Ważnym aspektem były rozmowy harcerek z żołnierzami Armii Krajowej, dzielącymi się swoimi wspomnieniami z lat II wojny światowej.

Performance hiszpańskiego artysty Fernanda Bravo „Zatonięcie Europy. Rzecz o utraconych ojczyznach i ludzkich tragediach”

Performance odbył się 18 listopada przed docelową siedzibą Muzeum przy ul. Wałowej. Spektakl był metaforą losu migrantów, którzy poszukując bezpiecznego domu i lepszego życia, stykają się z najgorszym... Wydarzenie miało na celu zwrócenie uwagi na kwestię uchodźców przybywających do Europy z krajów dotkniętych wojną w poszukiwaniu schronienia. Zorganizowała je Fundacja Wspólnota Gdańska, a partnerami wydarzenia były: Miasto Gdańsk, Muzeum II Wojny Światowej i Europejskie Centrum Solidarności.



O Muzeum

Utworzenie

Pomysł utworzenia placówki muzealnej przedstawiającej losy Polski w latach 1939–1945 na szerokim tle europejskim zaprezentował prezes Rady Ministrów Donald Tusk w grudniu 2007 r. Na siedzibę placówki wybrano Gdańsk – miasto, w którym wybuchła wojna.

Muzeum II Wojny Światowej zostało powołane rozporządzeniem ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego i rozpoczęło działalność z dniem 1 grudnia 2008 r. Niespełna rok później na Westerplatte, podczas obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, premier RP podpisał akt erekcyjny Muzeum.

Muzeum II Wojny Światowej jest narodową instytucją kultury podlegającą ministrowi kultury i dziedzictwa narodowego oraz wpisaną do Państwowego Rejestru Muzeów.

Misja i cele

Misją Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku jest stworzenie nowoczesnej placówki, w której opowiedziana zostanie historia wojny jako największego kataklizmu XX w. Jednym z głównych celów Muzeum jest pokazanie światu doświadczenia wojennego Polski i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, pod wieloma względami odmiennego i mało znanego w Europie Zachodniej i w krajach pozaeuropejskich.

Dyrekcja

Dyrektorem Muzeum jest prof. dr hab. Paweł Machcewicz. Funkcje jego zastępców pełnią dr Janusz Marszałec oraz dr hab. Piotr M. Majewski.

Pracownicy

Do listopada 2016 r. przeciętne zatrudnienie (w przeliczeniu na pełny etat) pokrywane z dotacji podmiotowej na działalność bieżącą wynosiło 47 etatów. W ciągu roku praktykę w Muzeum odbyły 2 osoby. Staż zawodowy na podstawie skierowania z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu odbyła 1 osoba.

Informacja finansowa

Budżet Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku w 2016 roku stanowi sumę środków przyznanych przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego w ramach dotacji z budżetu państwa, w skład którego wchodzi:

■ **8 907 000 zł** dotacja podmiotowa na wydatki bieżące, w tym:

- ochrona, udostępnianie, digitalizacja i popularyzacja zasobów dóbr kultury i propagowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym;
- gromadzenie, przechowywanie i badanie dóbr kultury;
- rewaloryzacja i konserwacja obiektów i materialnych dóbr kultury;
- opieka nad miejscami pamięci narodowej oraz grobami i cmentarzami wojennymi;
- upamiętnianie wydarzeń historycznych;

■ **175 449 000 zł** dotacja celowa na wydatki majątkowe przyznana na podstawie Uchwały nr 207/2015 z dnia 30 października 2015 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Budowa Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku”;

■ **200 000 zł** środki finansowe MKiDN pochodzące z Funduszu Promocji Kultury w ramach Programu Dziedzictwo kulturowe, Priorytetu Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą na zadanie „Digitalizacja akt Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza w zbiorach Studium Polski Podziemnej w Londynie”.



Posiedzenie członków
Rady Powierniczej Muzeum,
16 grudnia 2016 r.
Fot. Roman Jocher

Rada Powiernicza i Kolegium Programowe

Pracę Muzeum II Wojny Światowej wspierają dwa niezależne od siebie ciała doradcze: Rada Powiernicza oraz Kolegium Programowe. Tworzą je wybitni historycy z Polski, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Francji, Niemiec i Rosji, a także muzealnicy, prawnicy, dziennikarze i kombatanci.

Radę Powierniczą powołał 13 kwietnia 2012 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski. W jej skład wchodzi obecnie:

- prof. Bogdan Chrzanowski – profesor Uniwersytetu Gdańskiego, pracownik Muzeum Stutthof, pełniący funkcję przewodniczącego Rady,
- dr Piotr M.A. Cywiński – dyrektor Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau,
- ppłk Tadeusz Filipkowski – wiceprezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, prezes zarządu Fundacji Filmowej Armii Krajowej,
- Grzegorz Fortuna – redaktor naczelny czasopisma „30 Dni”,
- dr Jarosław Krawczyk – historyk sztuki,
- prof. Jack Lohman – historyk sztuki, muzealnik, dyrektor Królewskiego Muzeum Kolumbii Brytyjskiej (RBCM),
- prof. Krzysztof Mikulski – profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,

- Jacek Miler – dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- prof. Zdzisław Najder – historyk literatury,
- mec. Jacek Taylor – prawnik, przedstawiciel ministra skarbu państwa w Radzie Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie,
- Dorota Zawacka-Wakarecy – prezes zarządu Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek.

Kolegium Programowe zostało powołane 18 maja 2009 r. W jego skład wchodzi:

- prof. Norman Davies – Brytyjska Akademia Nauk, pełniący funkcję przewodniczącego Kolegium,
- prof. Élie Barnavi – dyrektor naukowy Muzeum Europy w Brukseli, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu w Tel Awiwie,
- prof. Jerzy W. Borejsza – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk,
- prof. Włodzimierz Borodziej – Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego,
- prof. Andrzej Chwalba – Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- prof. Ulrich Herbert – Uniwersytet we Fryburgu Bryzgowijskim; Instytut Studiów Wyższych – Szkoła Historii we Fryburgu Bryzgowijskim,
- prof. Pavel Polian – Instytut Geografii Rosyjskiej Akademii Nauk; Biblioteka Naukowa Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego w Moskwie,
- prof. Krzysztof Pomian – Muzeum Europy w Brukseli,
- prof. Henry Rousso – Instytut Historii Współczesnej w Paryżu; Narodowe Centrum Badań Naukowych w Paryżu; Uniwersytet Paris-Ouest-Nanterre La Défense,
- prof. Timothy D. Snyder – Uniwersytet Yale,
- prof. Tomasz Szarota – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk,
- prof. Anna Wolff-Powęska – Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.



Wydawca:

Muzeum II Wojny Światowej

PL 80-831 Gdańsk, ul. Długa 81-83
tel. +48 58 323-75-20, fax +48 58 323-75-30
sekretariat@muzeum1939.pl
www.muzeum1939.pl

Opracowanie i redakcja:

Alicja Bittner
Bogumiła Brant

Redakcja i korekta:

Beata Bińko

Projekt graficzny:

Magdalena Błażków – Kreacja Pro, dyrektor artystyczny – Andrzej Pągowski

ISBN 978-83-63029-54-8



www.muzeum1939.pl